

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Dobrovolnictví pod rouškou pandemie

Bc. Sandra Hašková

Diplomová práce

2021

Zadání práce 1

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Sandra Hašková**
Osobní číslo: **H19361**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Téma práce: **Dobrovolnictví pod rouškou pandemie**
Zadávající katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Studentka se ve své diplomové práci bude zabývat oblastí motivace k dobrovolnictví v době pandemie a také změnou dobrovolnictví před a v době pandemie. Studentka tuto motivaci popíše a provede terénní výzkum v kraji Vysočina, přičemž bude porovnávat dobrovolnictví před a v době pandemie pomocí komparativní metody. Na základě biografické metody získá data, která následně zanalyzuje. Cílem této diplomové práce je zjistit druhy dobrovolnictví, jež vygenerovala doba pandemie v kraji Vysočina, dále, jaký má doba pandemie vliv na dobrovolnictví a s tím související motivaci. Studentka si zvolila výzkumné otázky: Jaké typy dobrovolnictví vygenerovala doba pandemie v kraji Vysočina? Jaké faktory ovlivňují motivaci k dobrovolnictví v době pandemie?

Zadání práce 2

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Barth, F. 1969. Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Differences. Bergen: Universitetsforlaget and Boston: Little, Brown & Co. Berger, P. L., T. Luckman 2001. Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Bourdieu, P. 1998. Teorie jednání. Praha: Univerzita Karlova Karolinum. Dohnalová, M. 2004. Antropologie občanské společnosti. Brno: Nadace. Doležalová, A. 2008. Ekonomie, filantropie, altruismus. Praha: Oeconomica. Frič, P., M. Vávra 2012. Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus. Praha: HESTIA, AGNES. Frič, P., T. Pospíšilová 2010. Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století. Praha: Agnes. Goffman, E. 1999. Všichni hrajeme divadlo. Praha: Studio Ypsilon. Nakonečný, M. 2009. Sociální psychologie. Praha: Academia. Tošner, J., O. Sozanská 2006. Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích. Praha: Portál.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Adam Horálek, Ph.D.**
Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2020**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2021**

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2020

Prohlášení autorky

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Okříškách dne 26. 3. 2021

Sandra Hašková

Poděkování

Ráda bych poděkovala mému vedoucímu práce panu PhDr. Adamu Horálkovi, Ph.D. za jeho čas, rady a přístup. Dále bych také chtěla poděkovat svým informantům za jejich čas a poskytnutí potřebných informací.

NÁZEV

Dobrovolnictví pod rouškou pandemie

ANOTACE

Studentka se ve své diplomové práci bude zabývat oblastí motivace k dobrovolnictví v době pandemie a také změnou dobrovolnictví před a v době pandemie. Studentka tuto motivaci popíše a provede terénní výzkum v kraji Vysočina, přičemž bude porovnávat dobrovolnictví před a v době pandemie pomocí komparativní metody. Na základě biografické metody získá data, která následně zanalyzuje. Cílem této diplomové práce je zjistit druhy dobrovolnictví, jež vygenerovala doba pandemie v kraji Vysočina, dále, jaký má doba pandemie vliv na dobrovolnictví a s tím související motivaci. Během výzkumu vyvstala studentce otázka symbiózy altruismu a egoismu. Této symbióze se studentka v nemalé míře věnovala a tato symbióza byla informanty většinou potvrzena. Mezi nejdůležitější druh dobrovolnictví v době pandemie patří činnost, jež zmínily všechny organizace, a sice šití roušek.

KLÍČOVÁ SLOVA

dobrovolnictví, pandemie, motivace, faktory ovlivňující motivaci, altruismus a egoismus

TITTLE

Volunteering under the guise of a pandemic

ANOTATION

The student will deal with the area of motivation to the volunteering during the pandemic and also will focus on the change of the volunteering before and during pandemic in her diploma thesis. The student will describe this motivation and conduct the field research in the Vysočina region, whereas she will be also comparing the volunteering before and during pandemic using the comparative methods. On the basis of the biographical method the data will be obtained and analyzed. The aim of this diploma thesis is to find which types of volunteering were arosed during pandemic period in Vysočina region and the impact of pandemic period on voluteering related to the motivation. During the research the question of the symbiosis of altruism and egoism arose. The student paid lots of attention to this symbiosis, what is more this symbiosis was mostly confirmed by informants. The most important type of volunteering during the pandemic is the activity which was mentioned by all organizations, namely sewing face masks.

KEYWORDS

volunteering, pandemic, motivation, factors influencing motivation, altruism and egoism

Obsah

Úvod.....	9
1 Metodologická část.....	11
1.1 Představení vlastního terénu.....	11
1.2 Metody terénního výzkumu.....	11
1.3 Informanti.....	12
1.4 Navazování kontaktů.....	15
1.5 Záznam dat.....	15
1.6 Reflexe výzkumu.....	16
1.7 Etická stránka výzkumu.....	17
2 Dobrovolnictví.....	18
2.1 Zamyšlení se nad dobrovolnictvím, definice dobrovolnictví.....	18
2.2 Kdo je dobrovolník.....	19
2.3 Dobrovolnictví a jeho historie.....	21
2.4 Druhy dobrovolnictví.....	22
2.5 Dobrovolnictví před a v době pandemie Covid-19 na území České republiky.....	24
2.6 Dobrovolnictví v době pandemie Covid-19 v kraji Vysočina.....	27
2.7 Komparace dobrovolnictví v době pandemie Covid-19 v kraji Vysočina.....	29
2.8 Dobrovolník – výtvor společnosti, faktory ovlivňující motivaci k dobrovolnictví...	30
3 Motivace.....	37
3.1 Pojem motivace.....	39
3.2 Dělení motivace.....	40
3.3 Altruismus, aneb všichni hrajeme divadlo.....	42
3.4 Altruismus, dobrovolnictví jako nezištný dar.....	46
4 Interpretace zjištění.....	49
5 Závěr.....	53
Použité zdroje.....	55

Úvod

Jako téma pro tuto diplomovou práci jsem zvolila Dobrovolnictví pod rouškou pandemie¹. Impulsem k začátku zkoumání tématu byla reakce na nově vzniklou situaci, reakce na pospolitost a solidárnost lidí a snaha pomoci druhému. Domnívám se, že je důležité dívat se na věci z různých perspektiv a hledat v každé věci či situaci i pozitiva, proto jsem si jedno pozitivum z této aktuální situace vybrala pro zpracování této diplomové práce.

Téma dobrovolnictví jsem si zvolila i proto, že s dobrovolnictvím, avšak mimo pandemii, mám vlastní zkušenost a také proto, že dobrovolnictví je tématem stále aktuálním a v době pandemie velmi skloňovaným. I přesto, že na téma dobrovolnictví vznikla nemalá řada prací, mohu říci, že práce o dobrovolnictví bude aktuální, jelikož je specifikována na dobrovolnictví v době pandemie. Mimo jiné jsem díky tomuto tématu také chtěla apelovat na důležitost dobrovolnictví nejen v době pandemie.

Téma jsem specifikovala na dobu pandemie, jelikož je pandemie v současné době nejaktuálnějším problémem, který řeší všechny kontinenty. Covid-19 přinesl mnoho negativních věcí a do jisté míry velmi změnil či ovlivnil spousty lidských životů. Pro někoho byla tato doba jednou z nejhorších životních období, kdy bylo dětem odepíráno vzdělání, živnostníkům a obchodníkům práce a milovníkům kultury jejich společenský život. Tedy pro někoho tato doba je/byla prvotně doba o „koroně“, ale následně poté již převážně o koruně. V této metafoře nemám na mysli „pouze“ korunu peněžní, nýbrž i pomyslnou korunu, která vlastní moc. Každá koruna má však dvě mince. Společnost byla ovlivňována mnoha okolními vlivy (například masmédií) a stále se zrychlujícím způsobem života. Doba pandemie však tento zrychlující se styl života pozastavila v mnoha sférách, avšak v některých sférách ho i více nastartovala, konkrétně ve sféře dobrovolnictví. Nutné je si z této situace vzít ponaučení, například skrze vzájemnou ohleduplnost, v uvědomění si základních hodnot pro život a v umění si užít maličkosti.

Tato diplomová práce se zabývá dobrovolnictvím v době pandemie, konkrétně se zaměřuje na to, jak se změnilo dobrovolnictví před pandemií a v době pandemie. Zde bude tedy využita komparativní metoda, díky níž budou tyto změny porovnány. Jednotlivé metody budou více rozebrány v metodologické části. Dále bude v práci věnován prostor typům dobrovolnictví, které vygenerovala pandemie převážně tedy v kraji Vysočina, jelikož kraj Vysočina se stal terénem pro realizaci výzkumu k této diplomové práci. Také bude věnována pozornost vlivu pandemie na motivaci k dobrovolnictví v době pandemie. Tato motivace byla

---

¹ Pandemií je myšlena pandemie Covid-19.

u informantů zkoumána skrze biografickou metodu. Cílem práce je tedy zjistit druhy dobrovolnictví, jež vygenerovala pandemie v kraji Vysočina a také faktory, které ovlivnily motivaci u dobrovolníků v době pandemie.

1 Metodologická část

Tato diplomová práce vychází z výzkumu autorky, v němž komunikovala se třemi organizacemi. Působišťem těchto organizací je kraj Vysočina, kde byl prováděn výzkum. Výzkum byl realizován skrze biografickou metodu, pomocí níž byla u informantů zjištěna jejich motivace k dobrovolnictví v době pandemie a další potřebné informace pro tento výzkum. V části metodologie budou blíže přiblíženi informanti a navazování kontaktů, bude zmíněna i reflexe výzkumu a nebude opomenuta etická stránka výzkumu. Za výzkumné otázky byly pro tuto práci zvoleny: 1) Jaké typy dobrovolnictví vygenerovala doba pandemie v kraji Vysočina? 2) Jaké faktory ovlivňují motivaci k dobrovolnictví v době pandemie?

1.1 Představení vlastního terénu

Pro tento výzkum jsem byla v kontaktu se třemi organizacemi, jež se nachází v kraji Vysočina a ke kterým je přidruženo nemalé množství dobrovolníků. Díky těmto organizacím mi byly poskytnuty informace, co se týče jejich práce, jejich hlavního poslání, dále změny dobrovolnictví v době pandemie, služby, které nabízely v době pandemie, který druh dobrovolné činnosti byl nejvíce využíván a podobně. Díky těmto informacím jsem se zaměřila na své informanty. Informanty jsem vybírala tak, aby jednotliví informanti pokryli všechny činnosti dobrovolnictví v době pandemie, jež jednotlivé organizace zmínily.² Informanti budou více přiblíženi níže v samostatné podkapitole.

1.2 Metody terénního výzkumu

V terénním výzkumu byla použita komparativní metoda. Komparativní metoda byla využita ve srovnání dobrovolných činností před a v době pandemie. Podle Vodákové je možné komparativní metodu definovat jako „[...] způsob myšlení spočívající ve vzájemném přiřazování jevů k sobě a v uvažování o jejich podobnostech a rozdílnostech“ (Vodáková 2017).

Důležitou metodou pro získání potřebných dat byla metoda biografická, kterou definuje například Geist, podle něhož je „Metoda biografická – postup, jímž jsou zjišťována sociální fakta analýzou dokumentů, obsahujících jednak popis sociální skutečnosti, jednak postoje, mínění lidí, kteří do této skutečnosti patří, eventuálně osobní názor autora“ (Geist 1992: 219).

---

² Výjimkou je informant Petr, který v době pandemie vyráběl ochranné štíty pomocí 3D tiskáren. Výrobu ochranných štítů nezmínila ani jedna ze tří organizací, avšak mně přišla v době pandemie také klíčová, proto jsem informanta Petra zařadila mezi své informanty.

Poslední metodou, jíž jsem ve svém výzkumu použila, byla metoda sněhové koule. „Metoda sněhové koule je určena k získávání nových případů na základě procesu postupného nominování dalších osob již známými případy“ (Hartnoll a kol. 1997: 19). Tuto metodu jsem prvotně neměla v úmyslu použít, nicméně k použití této metody došlo spontánně, kdy mi mé první dvě informantky doporučily další informanty a informantky. Za jejich doporučení jsem byla vděčná, jelikož jsem získala informanty, kteří vykonávali dobrovolnou činnost v různých odvětvích a také byli z různých částí kraje Vysočina.

1.3 Informanti³

Pro potřebná zjištění výzkumu se mi podařilo navázat kontakt celkem se dvanácti informanty. Lidé, kteří se stali mými informanty, byli seznámeni s mým výzkumem a potvrdili svoji účast v něm. Nebyli vybráni podle věku, genderu či dalších kritérií, hrála zde roli spíše známost a doporučení. Pravidlo pro výběr informantů bylo v podstatě jediné, a to, že musí být daný člověk dobrovolníkem v době pandemie v některé ze zmíněných činností⁴. Některé informanty jsem znala ještě před realizací tohoto výzkumu a další informanty jsem oslovila skrze tyto již navázané kontakty. Informanty mohu zařadit do různých věkových skupin, avšak převažující skupinou jsou informanti ve věkovém rozmezí od 20 do 35 let. O tomto věkovém rozmezí a jeho největším zastoupení mezi mými informanty se více zmíním v podkapitole 1.6, kde tento limit bude příznán a bude mu věnována větší pozornost.

Všichni informanti jsou řazeni abecedně, nikoliv podle jiných kritérií. U žádného z informantů jsem nepoužila fiktivní jméno, nikdo toto přání nevyslovil, proto jsou v této práci informanti uvedeni pod svými pravými jmény. V textu jsou všichni informanti uvedeni jako Informant a jméno daného informanta. Výjimkou jsou pouze koordinátorky, jejich označení je zmíněno níže.

I přesto, že informanti mají jiné povolání, jiný věk, jinou motivaci, vykonávají jiný druh dobrovolnictví a jsou jinak sdílní⁵, minimálně jedna věc je spojuje, a sice to, že se rozhodli dobrovolně vykonávat dobrovolnickou činnost.

Mezi moje informanty se řadí lidé, kteří prokázali laskavost, empatii, sociální citění a další vlastnosti, ale navíc prokázali i velkou odvahu, protože se nebáli v neobvyklé situaci vyjít do ulic a například nakupovat potraviny pro svoje blízké, sousedy, **nebáli se být v první linii** a dobrovolně se přihlásili a vystavili se možné nákaze, šili roušky, ať už pro sebe a své

---

³ V celé práci nerozlišuji pohlaví, tedy pod pojmem informanti jsou myšleny jak informantky, tak informanti.

⁴ Tyto činnosti zmínily všechny tři koordinátorky organizací, s nimiž jsem byla v kontaktu.

⁵ Jejich sdílnost je pro můj výzkum důležitá, jelikož „v kvalitativním výzkumu se snažíme sebrat ‚všechna data‘ (teď trochu přeháním) a nalézt struktury, pravidelnosti, které v nich existují“ (Disman 2002: 287).

nejbližší, nebo i pro širší veřejnost a praktikovali další aktivity, kterými dobrovolně pomáhali. Mými informanty jsou lidé, kteří vykonávali dobrovolnou činnost až v době pandemie⁶, to znamená, že před pandemií nevykonávali dobrovolnou činnost.

Mezi své informanty řadím i tři ženy, jež pracují jako koordinátorky dobrovolníků. Díky těmto ženám jsem získala mnoho potřebných informací a následně navázala kontakty s jednotlivými informanty. Pokoušela jsem se oslovit ještě jednu organizaci v kraji Vysočina, avšak neúspěšně.

Andrea 1⁷ – žena, 25 let, 1 dítě. Informantka Andrea pomáhala při rozvozu jídel či nákupu seniorům v obou vlnách pandemie. Dříve dobrovolně docházela do organizace specializující se na práci s dětmi, v době pandemie se zaměřila na seniory. Reagovala na nabídku organizace z jejího města, která hledala dobrovolníky a také přispěla tím, že v době léta docházela do domova pro seniory a chodila s nimi na zahradu, kde jim krátila svojí přítomností volný čas. S informantkou Andreou byl rozhovor proveden 20. 11. 2020.

Andrea 2 – žena, 24 let, bezdětná, studentka. Andrea 2 v době pandemie doučovala děti. Jak sama řekla, nejedná se u ní pouze o dobrovolnictví, jelikož jí bylo hrazeno cestovné a další spojené výdaje s doučováním a nějaké peníze jí zbyly i po poplacení těchto výdajů, avšak níže autoři Frič a Pospíšilová v podkapitole 3.2 zmiňují, že dobrovolníci dostávají peníze na cestu a podobně, z tohoto důvodu jsem ji zařadila mezi své informanty. „*Nenazvala bych to úplně 100% jako dobrovolnictví, ale ani jako běžnou práci, ale každopádně jo, člověk si tím něco přivydělá, ale není to samozřejmě nic extra. Já jsem do toho šla, protože mě to prostě zaujalo, ty peníze tam nebyly rozhodující, já jsem měla na výběr víc brigád. Nedá se říct, tím, že sem studentka, že bych utratila za cestu, mě to moc nestojí, mám levný autobusy, ale spíš pak utracím za volání, často přijdou pozdě, pokaždý, než bude doučko, jim to připomínám, píšu hodně nadřizené té své a tak*“ (Informantka Andrea 2). Rozhovor proběhl 15. 1. 2021.

Eliška – žena, 32 let, bezdětná, pracuje jako zdravotní sestra. I přesto, že vykonává toto zaměstnání, dobrovolně se na výzvu nemocnice, v níž pracuje, v první vlně zapojila například do testování, brala dobrovolně navíc služby a podobně, proto jsem ji zařadila mezi své informanty. Zde proběhl rozhovor 10. 11. 2020.

---

⁶ Výjimkou je informantka Andrea – viz níže.

⁷ Pro rozlišení informantek uvádím jejich jména s čísly, stejně je tomu v případě Koordinátorek.

⁸ Kvůli lepší orientaci čtenáře v textu, jsou všechny výpovědi informantů označeny kurzivou.

Jan – muž, 22 let, student vysoké školy. Jan se v první vlně podílel na koordinaci roušek a ve druhé vlně změnil svoji činnost a nakupoval seniorům. Informant Jan byl mým posledním informantem, který mi poskytl rozhovor. Tento rozhovor se uskutečnil 1. 3. 2021.

Jana – žena, 18 let, bezdětná, studentka střední školy. Jana v obou vlnách pandemie dobrovolně venčila domácí mazlíčky lidem, kteří byli v karanténě. S Janou proběhl rozhovor 10. 1. 2021.

Koordinátorka dobrovolníků působící v organizaci na Pelhřimovsku – žena, střední věk. V textu je označována jako Koordinátorka 1.

Koordinátorka dobrovolníků působící v organizaci nejen na Třebíčsku – žena, střední věk. Tato paní koordinátorka je v textu označována jako Koordinátorka 2.

Koordinátorka dobrovolníků působící v organizaci na Žďársku – žena, střední věk. V textu tuto koordinátorku označuji jako Koordinátorka 3.

Luděk – muž, 23 let, bezdětný, student vysoké školy. Luděk se dobrovolně zapojil jak v první vlně pandemie, tak poté v druhé vlně, avšak velmi krátce například tím, že rozléval a roznášel desinfekci. Informant Luděk mi věnoval svůj čas dne 17. 11. 2020.

Marie – žena, 61 let, 5 dětí, vyučená kožešnice. Tato žena v době pandemie, v první vlně a následně i v druhé, avšak v omezenější časové intenzitě než v první vlně⁹, šila roušky pro sebe, své blízké i pro sousedy a lidi v jejím blízkém okolí. S Marií jsme se domluvily na schůzku 5. 11. 2020.

Petr – muž, 28 let, věnuje se technice, konkrétně práci s 3D tiskárnami. Svoji znalost velmi zužitkoval v době pandemie převážně v první vlně, ale i poté v druhé vlně pandemie. Vyráběl doma na vlastní pěst ochranné štíty, které poté rozdával zdravotnickému personálu.¹⁰ Informant Petr přišel na domluvenou schůzku dne 25. 11. 2020.

---

⁹ V druhé vlně nebyly roušky již nedostatkovým zbožím, jako tomu bylo v první vlně.

¹⁰ I v tomto případě již ve druhé vlně nevyráběl tak intenzivně jako ve vlně první.

Sabina – žena, 22 let, studentka vysoké školy. Studuje humanitní obor. Sabina pomáhala v obou vlnách pandemie s aktivitami pro seniory a také se zásobováním nejen ve své vesnici, ale i v okolních vsích. V případě informantky Sabiny proběhl rozhovor v únoru, konkrétně 5. 2. 2021.

1.4 Navazování kontaktů

Nejlépe se mi podařilo navázat kontakt s Marií a Eliškou, jelikož zde byly kontakty navázány ještě před realizací mého výzkumu. Tyto dvě informantky jsou ženy, které tedy osobně znám již řadu let, proto souhlasily s tím, že se stanou mými informantkami.

S dalšími informanty jsem se seznámila přes mé informantky, které jsou zmíněny výše. Kontaktovala jsem je a domluvili jsme se na jednotlivé schůzky.

Všechny koordinátorky byly velmi vstřícné a ochotné a zodpověděly mi všechny mé otázky. Díky jejich kladnému přístupu jsem se dozvěděla potřebné informace pro můj výzkum.

Problém s podílením se na mém výzkumu neměl nikdo z nich a všichni byli seznámeni s informacemi o výzkumu. K informantům jsem přistupovala jako k rovnocenným partnerům. „V kvalitativním výzkumu mizí hranice mezi rolí výzkumníka a rolí zkoumané osoby, oba jsou rovnocennými partnery“ (Disman 2002: 300).

1.5 Záznam dat

Stejně jako jsem zmínila výše, že žádný z informantů nepožadoval anonymizaci, žádnému z mých informantů nečinilo problém nahrávání jejich výpovědí. Záznamové zařízení mi tedy bylo dovoleno a bylo využito ve všech rozhovorech se všemi informanty, výjimku tvoří pouze koordinátorky, zde jsme komunikovaly převážně přes e-mail. Tato skutečnost mi velmi pomohla, jelikož jsem měla jistotu, že budou všechna data zaznamenána. Tyto nahrané rozhovory jsem po skončení rozhovoru vždy přepsala. Jednotlivá data byla tedy zaznamenána pomocí notebooku. U informantek, se kterými jsem měla navázány kontakty již před realizací výzkumu, hrála roli určitě důvěra, jelikož věděly, že jejich výpovědi nebudou používány pro jiné účely než pro účely tohoto výzkumu a vznik této diplomové práce. Ostatní informanti, i přesto, že jsme se neznali před realizací výzkumu, také souhlasili s nahráváním a neměli strach a obavy, že by jejich výpovědi byly nějakým způsobem znehodnoceny. Jednotlivá data samozřejmě nebyla žádným způsobem znehodnocena, data byla zpracována pomocí kódování. Jak jsem již zmínila, u všech rozhovorů byla pořízena nahrávka, proto bylo použito

doslovné transkripce. Transkripcí je myšlen převod mluveného slova do písemné podoby (Hendl 2005: 208).

1.6 Reflexe výzkumu

Celkem jsem v rámci realizace výzkumu uskutečnila dvanáct rozhovorů. První dva rozhovory proběhly v předem smluvených dnech a časech, jelikož jsem se s těmito informantkami již znala před realizací výzkumu. Sešly jsme se tedy osobně v domácím prostředí, což vytvořilo příjemnou atmosféru pro jejich vyprávění. Díky těmto dvěma informantkám, jež byly pro můj výzkum nejzásadnější, jsem oslovila další informanty. Kvůli pandemii panující nejen na našem území, neproběhly všechny rozhovory bohužel osobní formou, konkrétně tomu tak bylo v případě informanta Jana, informantky Andrey 2 a Sabiny. Zde rozhovory proběhly skrze volání přes aplikaci Messenger. Dále byl virtuální prostor využit v případě všech mnou oslovených koordinátorek dobrovolníků v kraji Vysočina, avšak zde byla komunikace výhradně skrze e-maily a poté následně skrze aplikaci Skype. S Andreou 1, Petrem, Luděkem a Janou jsme se sešli v neutrálním prostředí, v lokalitě, jež poskytovala klid, tudíž i v těchto případech se jednalo o velice milé setkání, které poskytlo mimo jiné plnohodnotné rozhovory a spoustu potřebných zjištění.

I přesto, že můj výzkum byl bohužel genderově nevyvážený, tedy převažovaly informantky nad informanty, myslím si, že výzkum není ochuzen o zásadní informace. Snažila jsem se oslovit ještě dva muže, nicméně jeden z těchto mužů nereagoval a s druhým jsem se již časově nestihla sejít a poté se mnou nechtěl provést rozhovor skrze počítač.

K rozhovoru se mnou tedy nakonec svolilo dvanáct informantů, z čehož je devět žen a tři muži. Všichni informanti, kteří byli ochotni věnovat mi svůj čas a vyprávět mi svůj dobrovolnický příběh. Byli milí a vstřícní, přičemž většina z nich měla radost, že mají možnost někomu říct o svém dobrém úmyslu a že tato velice důležitá činnost někoho zajímá.

Co se týče věku, shledávám zde další limit, a sice ten, že moji informanti ať už ženy, tak i muži jsou spíše mladšího věku¹¹, což je opět způsobeno tím, že obě tyto informantky, stejně tak já, znaly informantky mladšího věku.

V úvodu byla zmiňována jako výhoda aktuálnost tématu. Je samozřejmě dobré být stále ve střehu, avšak domnívám se, že je důležité se věnovat věcem, situacím s časovým odstupem. I přesto, že jsem se snažila, aby ke zkreslení nedošlo, kvůli stále trvající pandemii a tomu, že v této době žiji, jsem tedy součástí této situace, nemusela jsem mít od tohoto

---

¹¹ Možné odůvodnění je i ve výzkumu, o kterém píše Frič a Pospíšilová. Zjistili, že období mladšího věku a studia je zmiňováno jako jedno ze tří období, kdy jsou dobrovolníci nejproduktivnější (Frič, Pospíšilová 2010).

tématu dostatečný odstup a být zcela objektivní, což mohlo ovlivnit moje vnímání celé situace a zkreslit celkový dojem (Růžička in Toušek 2015: 29–30).

1.7 Etická stránka výzkumu

V metodologické části nemohu opomenout etické aspekty. Jak jsem zmínila výše v podkapitole 1.4, k informantům jsem přistupovala jako k rovnocenným partnerům, proto jsem takto přistupovala i ke zjištěným datům, jelikož jsem své informanty nechtěla zatížit negativním dopadem. Z tohoto důvodu jsem se snažila s daty pracovat zodpovědně.

Samozřejmostí bylo, že všichni informanti byli seznámeni s výzkumem, s jeho cílem a také s tím, na co budou zjištěná data použita. Také byli obeznámeni s publikováním zjištěných dat. Neopomenula jsem ani důležitý fakt, a sice dobrovolnost v tomto výzkumu, a tedy možnost zrušení své spoluúčasti kdykoliv v průběhu realizace tohoto výzkumu. Jak jsem zmínila výše v podkapitole 1.3, žádný informant nevyžadoval anonymizaci, proto jsem tuto možnost nevyužila a informanti jsou označeni jejich pravými jmény, nikoliv přezdívkami. Výjimkou byly tři mnou oslovené organizace, jejichž působiště je napříč celým krajem Vysočina. V těchto případech jsem neuvedla jména těchto organizací, pouze jejich působiště a anonymizovala jsem paní koordinátorky dobrovolníků jednotlivých organizací.

Důležitou otázkou je otázka nahrávání. Jak uvádí Trojan, v normativní etice je důležité, aby se lidé chovali odpovědně k druhým lidem (Trojan 2012: 19). Jak jsem zmínila na řádcích výše, přistupovala jsem k informantům jako k rovnocenným partnerům a také tak, abych je nějakým způsobem neohrozila, tedy odpovědně. Ze všech rozhovorů jsou pořizeny nahrávky. Vždy před nahráváním jsem se pomocí ústního informovaného souhlasu ujistila, že informantům nahrávání nečiní žádný problém. V situaci, že bych byla na rozcestí, zda se rozhodnout pro cestu získání dat, avšak ne s ohledem na etickou stránku, nebo se držet cesty, která je, co se týče etické stránky, správná, jsem volit nemusela.

Někteří informanti vypověděli, že je k dobrovolné činnosti vedla myšlenka pomoci ostatním lidem, nikoliv sobě. Avšak při následném doptávání se jsme společně odhalili, že je k začátku vedla altruistická myšlenka, nicméně doprovázená egoistickou myšlenkou. Nemyslím si, že by mě moji informanti záměrně klamali, spíše se domnívám, že byli sami oklamáni svojí představou o pouze altruisticky smýšlejícím dobrovolníkovi.

2 Dobrovolnictví

Tato část se zabývá dobrovolnictvím, konkrétně má za cíl přiblížit, jak se změnilo dobrovolnictví před a v době pandemie, jaké typy dobrovolnictví vygenerovala pandemie v kraji Vysočina, dále, jaký má pandemie vliv na motivaci k dobrovolnictví v době pandemie. Přiblížení pojmu motivace, možnému dělení či altruismu je také věnována nemalá pozornost. Tato část mimo jiné poukazuje na základní pojmy dobrovolnictví a také není opomenuté dělení dobrovolnictví, dále je v této části v krátkosti shrnuta historie dobrovolnictví. Důležitou podkapitolou se mi jeví podkapitola 2.8, kde zmiňuji jednotlivé faktory, které mohou být faktory vedoucími k dobrovolnictví a které tedy mají vliv na motivaci k začátku dobrovolnictví či k následnému pokračování v něm.

2.1 Zamyšlení se nad dobrovolnictvím, definice dobrovolnictví

Dobrovolnictví je pojem, pod kterým se každému může vybavit něco jiného, někdo si vybaví jednorázovou pomoc, někomu se vybaví dobrovolník přidružený k nějaké organizaci, který tam dochází pravidelně. Jiný jedinec si vybaví sousedskou pomoc, další například nezištnou pomoc neznámému spolucestujícímu. Zkrátka každý z nás si může vybavit nějakou jinou pomoc v různých oblastech. Někdo například vykoná určitou pomoc a ani mu nedojde, že by se mohlo jednat o dobrovolnictví.

Než přistoupím k podrobnější analýze dobrovolnictví, jeho druhům a podobně, ráda bych se zmínila o tom, jak dobrovolnictví definovat, i přesto, že „[...] mezi akademiky a odborníky [...] dodnes nepanuje shoda na jediné definici vymezující dobrovolnictví“ (Frič, Pospíšilová 2010: 9). Také bych ráda objasnila, že tato práce se nezabývá pouze formálním dobrovolnictvím, zabývá se také neformálním dobrovolnictvím, protože někteří z mých informantů nejsou přidruženi k organizacím. Nejen rozdíl mezi těmito druhy dobrovolnictví bude zmíněn v podkapitole 2.4 níže.

Jak jsem zmínila výše, i přes to, že není jedna zcela shodná definice pro dobrovolnictví, panuje shoda v tvrzení, že dobrovolnictví je součástí občanské společnosti¹², což je doložitelné na citaci M. Dohnalové. „Tyto projevy solidarity, zájmu

---

¹² Na občanskou společnost je možno nahlížet z různých perspektiv, nicméně v této práci použiji stejně jako autorka Stachová přirovnání občanské společnosti ke komunitě občanů, k jejichž sdružování dochází ve veřejném prostoru (Stachová 2005: 11). Jak budu uvádět níže v podkapitole 2.8, komunitu lidí lze považovat za rodinu, dále komunitou můžeme označit i sdružení věřících lidí. V těchto komunitách dochází obvykle k dobrovolnému shromažďování. Tím však nemám v úmyslu opomenout i angažovanost jednotlivce či neformální sdružování, proto také zmiňuji jedno z možných dělení na formální a neformální dobrovolnictví a mezi mými informanty jsou i informanti, kteří vykonávají dobrovolnou činnost neformálním způsobem (Stachová 2005: 11).

a pomoci druhému patří do občanského, nestátního, nevládního, dobrovolnického nebo stručně řečeno do třetího sektoru“ (Dohnalová 2014: 15–18). Dále je také shodné tvrzení ve vymezení se dobrovolnictví od jiných typů prosociálního chování, o čemž píše Frič společně s Pospíšilovou. Tito dva autoři zmiňují, že těmito pojmy, které odlišují dobrovolnictví od jiných typů prosociálního chování, jsou dlouhodobost a plánovanost (Frič, Pospíšilová 2010: 10). Stejně jako je důležité, aby se dobrovolnictví něčím vymezovalo vůči jiným typům prosociálního chování, je také důležité mít nějaký pojící prvek, za který je v tomto případě možné považovat svobodu, která je důležitým aspektem nejen v dobrovolnictví. Pokud tedy budeme vykonávat nějakou dobrovolnou činnost, máme právo si ji svobodně zvolit.

Co se svobodného zvolení týče, v díle od autorů Friče a Pospíšilové se píše, že je důležité, aby nebyla dobrovolnická práce vykonávána pro rodinu, tedy blízké osoby, jelikož k blízkým osobám cítíme povinnost pomoci a je zde možnost spekulace svobodného zvolení (Frič, Pospíšilová 2010: 10). Svobodně zvolená dobrovolnická činnost je podle autorky Trutnovské jeden ze tří znaků, kterými se vyznačuje dobrovolnická činnost. Těmito znaky tedy jsou, že dobrovolnická činnost není povinná, dále také není placená a třetím společným znakem je fakt, že je vykonávána pro druhé, pro jejich prospěch (Trutnovská 2016: 69). Záměrně zde zvolím definici dobrovolné činnosti jako „nepovinnou, neplacenou aktivitu, která je vykonávána pro blaho druhých“ (Břízová 2020: 11).¹³

2.2 Kdo je dobrovolník

Nyní se zaměříme na definici dobrovolníka. Koho můžeme považovat za dobrovolníka? Podle Tošnera a Sozanské se za dobrovolníka považuje jednotlivce, jenž poskytuje svůj čas, vědomosti či energii druhým a nepožaduje za to žádnou finanční kompenzaci (Tošner, Sozanská 2006: 35). „Role dobrovolníka je vymezena tak, aby se příjemce pomoci na ni mohl v rámci dohodnuté spolupráce spolehnout“ (Tamtéž). Další možnou definicí je definice od Novotného a Staré. „Dobrovolníkem je každý, kdo ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu, vykonává činnost ve prospěch jiných lidí. Může jít o pomoc konkrétnímu člověku či organizaci, která pomoc potřebným poskytuje – např. organizaci zaměřené sociálně, zdravotně, ekologicky či kulturně. Dobrovolníkem se může stát podstatě kdokoliv, protože takřka každý umí něco, co může poskytnout ostatním“ (Novotný,

---

¹³ Tuto definici jsem zmínila, jelikož mne zajímá, zda se jedná pouze o blaho druhých či i o blaho jednotlivce, který dobrovolnickou činnost vykonává.

Stará 2002: 7). Je mi sympatické, že dobrovolníkem může být každý člověk. Nehraje zde roli rasa, věk, pohlaví, zkušenost, vzdělání a další aspekty. Jak zmiňuje Břízová, dobrovolnictví se vykonává napříč různými odvětvími, například v ekologii, sociálních, zdravotních a kulturních oblastech, ve sportu či vzdělání a dalších (Břízová 2020: 9).

Motivace mě zajímá, protože jsem se setkala s nemalým počtem lidí nejen ve svém okolí, kteří dobrovolnictví vnímali převážně skrze ekonomickou stránku. V této souvislosti zmiňovali, že „zadarmo ani kuře nehraje“ a další podobná přirovnání. Zmíním zde některé reakce¹⁴ těchto lidí a jedné mé informantky.

Začala bych názorem mé informantky Marie. *„Můj názor je na to pozitivní, prostě ta lidská pomoc je potřeba. Někdo se tímhle zabývat musí. Nesmí se toho ale zneužívat. Je potřeba, aby někdo těm lidem v nouzi pomohl. Bez těch dobrovolníků by nemohl fungovat svět tak, jak funguje, když by nebyli tihle dobrovolníci. Musí to být, ale vyloženě potřebnejm, lidem v nouzi, ale ne bezděkům nebo tak, kteří si pak koupí flašku. To dobrovolnictví je potřeba v každé sféře, vem si třeba hasiče, kolikrát by profíci nestihli přijet a taky třeba sbírá charita šactvo a pomůže to dalším lidem a tak“* (Informantka Marie).

Oproti tomu mladá maminka má úplně jiný pohled a nahlíží na dobrovolnictví z ekonomické perspektivy. *„Já zadarmo nedělám, takže u mě dobrovolnictví nepřichází v úvahu. Když ale třeba člověk potřebuje praxi, nezbyde mu nic jiného, než sklopit uši a dělat zadarmo“* (Miroslava). Podobný názor vyjádřil i muž středního věku. *„A kdo co udělá zadarmo pro mě? Nemám čas dělat něco dobrovolně, musím vydělávat“* (Jan).

Poslední zmíním názor, který mě velmi zaujal a se kterým se do velké míry ztotožňuji. Názor slečny mladého věku, která má s dobrovolnictvím nemalou zkušenost, avšak ne v době pandemie. *„Obecně si myslím, že potenciál k dobrovolnictví mají všichni lidé. Někdo k němu má ale asi větší sklony nebo také lepší možnosti nebo podmínky. Všechny podoby dobrovolnictví mají podle mě společné, že ho lidé nedělají z přímého užitku nebo výhod pro sebe, ale primárně pro druhé nebo z nějakých vyšších cílů/ideálů. Ale zároveň také proto, že je prostě těší výsledky jejich práce a radost nebo vděk těch, pro které to dělají. Řekla bych, že nejtěžší a zároveň nejobdivuhodnější u dobrovolníků je ‚obětování‘ vlastního času*

---

¹⁴ Zajímavější je samozřejmě sledovat tyto názory či pohledy měnící se v průběhu let, například jiný názor bude mít člověk na dobrovolnictví v dětství a jiný poté v dospělosti, také záleží, zda sám bude dobrovolníkem, tudíž jestli bude ovlivněn osobní zkušeností, proto mi přijde zajímavé zmínit názory lidí, kteří sami nejsou či nebyli dobrovolníky, tudíž s dobrovolnictvím nemají zkušenost a naproti jim zmínit názory dobrovolníků. Uvedu zde nějaké příklady názorů lidí, avšak lidé, kteří byli pouze tázáni na názor na dobrovolnictví, ale sami s ním nemají osobní zkušenost, nejsou tedy mémi informanty, neuvádím výše v podkapitole 1.3 a jejich výpověď je označena pouze jejich křestním jménem.

a energie pro někoho/něco, v čem vidí smysl, i když z toho neprofitují. Krásné na tom ale je, že nikdy nezůstanou bez odměny, jenom bývá v jiné podobě než v penězích“ (Vendula).

V dalších podkapitolách níže se budu věnovat například historii dobrovolnictví či druhům dobrovolnictví a také dobrovolnictví v době pandemie, jež je pro tuto práci stěžejní. Mimo to se také zaměřím na možné vykonstruování dobrovolníka, tedy faktory, které mohou ovlivnit dobrovolníka při začátcích s dobrovolnictvím.

2.3 Dobrovolnictví a jeho historie

Kromě definice dobrovolnictví či definice dobrovolníka pokládám za důležité také zmínit historii dobrovolnictví. Tato práce není zaměřena historicky, proto se zde historii dobrovolnictví nebudu věnovat ve velké míře.

S dobrovolnictvím se pojí solidarita a pomoc, která mezi lidmi funguje od nepaměti. Dalo by se říci, že dobrovolnictví je činnost, která je s lidstvem spjata odjakživa, nicméně dříve to byla spíše reciprocita, která fungovala ať už v rodinách, nebo v komunitách. Dobrovolnictví existuje tedy v různých formách¹⁵ již od pradávna. Kořeny sahají „až do období středověku a jsou spojeny s církvemi a jejich aktivitami“ (Břízová 2020: 15). „Spolková činnost a s ní související dobročinnost se rozkošatěla v českých zemích zejména v 19. století v době národního obrození, které probíhalo současně s procesem transformace feudálního společenství v občanskou společnost“ (Tošner 2014: 1). Obdobím, kdy se dobrovolnictví ještě více rozvinulo, bylo při vzniku Československa. Období první republiky se dá nazvat zlatým věkem neziskového sektoru (Břízová 2020: 15). Možný vývoj dobrovolnictví, dobrovolnických organizací, spolků a jiné byl však přerušen v období protektorátu a poté i v době komunismu. V období pražského jara, tedy roku 1968, svitla mnohým demokraticky smýšlejícím lidem možnost na obnovu dobrovolnictví, avšak tato naděje pohasla. O možné obnově dobrovolnictví a občanské společnosti se tedy může hovořit opět až od roku 1989 díky sametové revoluci (Tošner 2014). „Od roku 1989, po rychlém rozvoji neziskového sektoru, se postupně vyvíjí vztah státu a nestátních neziskových organizací“ (Břízová 2020: 16). Důležitým rokem pro dobrovolnictví byl mimo jiné rok 2001¹⁶. Od tohoto roku se jednotlivci a organizace věnují dobrovolnictví už i na profesionální úrovni. Začala se připravovat spousta aktivit, které mají za cíl přiblížit dobrovolnictví

---

¹⁵ Dříve především tak, že lidé, kteří se měli lépe, poskytovali pomoc lidem, jež tuto pomoc potřebovali (Forró 2017: 9).

¹⁶ Tento rok se stal Mezinárodním rokem dobrovolníků.

veřejnosti, také se začaly vypisovat granty, které podporovaly dobrovolnické programy (Tošner 2014: 9).

2.4 Druhy dobrovolnictví

Není možné na oblasti dobrovolnické participace nahlížet pouze z jedné perspektivy, vždy je třeba nahlížet na věci z různých úhlů pohledů. Z tohoto důvodu je nutno podotknout, že netvrdím, že není jiné možné dělení, ať už dobrovolnictví či motivace. Zde uvádím jen některé z možných dělení.

Dle Friče a Pospíšilové lze na dobrovolnické aktivity pohlížet jako na tři široké kategorie, jež obsahují více teorií. Každá tato teorie „[...] postihuje jenom určitý segment či dimenzi dobrovolnictví“ (Frič, Pospíšilová 2010: 13).

Jedna z těchto perspektiv se nazývá nezisková perspektiva. Tato perspektiva vidí dobrovolnictví jakožto neplacenou práci, jako zdroj pro veřejnou správu a neziskový sektor. Občanská společnost, druhá perspektiva, označuje dobrovolnictví jako občanský aktivismus. „Tato perspektiva soustřeďuje náš pohled spíše na menší členské organizace, na otázky rekrutace a motivace dobrovolníků, sociálních sítí, komunitního života a vzájemné prospěšnosti“ (Frič, Pospíšilová 2010: 13–14). Třetí perspektivou je volnočasová perspektiva, která řeší dobrovolnictví jako trávení volného času (Frič, Pospíšilová 2010: 14). Důležité je, že tento model bere v potaz i možnost, že se jednotlivé perspektivy mohou překrývat. Tento model je významný v tom, že každá perspektiva přináší jiný pohled na dobrovolnictví a zároveň představuje jiné hranice. „Dobrovolnictví se tak vzpírá jednotné definici i jednotnému badatelskému přístupu. Situaci navíc komplikuje i jeho aktuální vývoj, který neustále posouvá hranice představ o tom, co lze do dobrovolnictví zahrnout a co už ne“ (Frič, Pospíšilová 2010: 21).

Za další možné dělení se dá považovat dělení na formální a neformální dobrovolnictví. „Mnozí lidé dělají něco ve prospěch ostatních či společnosti, ale nikde se nesdružují a nenazývají se dobrovolníky. Jedná se o tzv. neformální dobrovolnictví a dominují zde aktivity sousedské výpomoci. Toto dobrovolnictví je tradiční součástí jakékoli společnosti již od prvopočátku její existence“ (Trutnovská 2016: 69). Logicky vedle neformálního dobrovolnictví můžeme hovořit o formálním dobrovolnictví. Formální dobrovolnictví se od neformálního liší především tím, že vzniklo později (viz výše). Dále se liší i tím, že v rámci formálního dobrovolnictví jsou dobrovolníci přidruženi k nějakým dobrovolnickým centrům či organizacím (Trutnovská 2016: 69). Další rozdíl spočívá i v tom, že neformální dobrovolnictví není často vědecky zkoumané, jelikož ho není snadné

konceptuálně uchopit jako například formální dobrovolnictví (Frič, Pospíšilová 2010: 12). J. Tošner nazývá neformální dobrovolnictví jako dobrovolnou občanskou výpomoc a uvádí jako příklad také sousedskou pomoc bez nároku na odměnu. Dále také odkazuje na nemožnost spočítat neformální dobrovolníky, což je i důvod malého množství výzkumů na neformální dobrovolnictví (Tošner 2014: 6). Zmiňuje však i jeho důležitost. „Přesto ho nelze opomíjet, protože je důležitým kontextem pro dobrovolnictví formální a stojí spolu s ním vedle ostatních druhů práce, tedy placené práce, péče o sebe a o rodinu“ (Tamtéž). Oproti tomu formální dobrovolnictví pojmenovává jako projev občanské angažovanosti. Ve formálním dobrovolnictví se rozlišuje dobrovolná činnost vzájemně a veřejně prospěšná. Jak už slyšíme z názvů, jde o to, do jaké míry si pomáháme navzájem a do jaké pomáháme ostatním lidem. To, že mají tyto dva poddruhy lehce jiný význam, neznamena, že stojí v opozici, spíše naopak, vzájemně se doplňují (Tošner 2014: 6–7). Rozdělení na formální a neformální dobrovolnictví zmiňuji záměrně, jelikož v této práci jsou mými informanty jak dobrovolníci formální, tak i neformální. Z tohoto hlediska mi přišlo důležité věnovat tomuto rozdělení větší prostor. K formálnímu a neformálnímu dobrovolnictví se podle některých autorů, jako například J. Tošnera, přidává další druh, a sice občanská participace, tu však neuznávají všechny zdroje jako druh dobrovolnictví. Důvodem je politický aktivismus, který se do občanské participace může prolínat (Tošner 2014: 7–8).

Také je možné dělit dobrovolnictví i z dalšího hlediska, z hlediska historického, které zmiňuje například Šimková. Zde se jedná o evropský model dobrovolnictví, který můžeme nazvat komunitním modelem. Tento model je oproti druhému modelu, manažerskému neboli americkému modelu dobrovolnictví¹⁷, starší. V České republice můžeme najít oba tyto modely. V charitách či náboženských organizacích převládá komunitní model, oproti tomu manažerský model se více objevuje ve městech, převážně těch větších. „Jeho výhodou je širší záběr, díky kterému může účinněji propojovat potřeby dobrovolné pomoci s nabídkou od občanů“ (Šimková 2010: 29–30).

Dále můžeme dobrovolnictví dělit podle časové intenzity, tedy tak, jak často dobrovolník vykonává dobrovolnou činnost. Buď se zapojuje pouze jednorázově při akcích různých typů, nebo se jedná o dlouhodobou dobrovolnou pomoc. Zde je intenzita pravidelná a dlouhodobá. Informanti v mém výzkumu jsou informanti, kteří pomáhali jak v první, tak v druhé vlně pandemie, dobrovolnou činnost vykonávají tedy déle než půl roku, proto bych je zařadila již do dlouhodobějších dobrovolníků, co se časové intenzity týče. Dále se dá hovořit

---

¹⁷ Dobrovolnictví v Americe jsem se více věnovala v podkapitole 2.8.

o dobrovolné službě. Zde se jedná obvykle o závazek, který dlouhodobě vykonáváme dobrovolně často mimo svoji rodnou zemi. Tedy působíme jako dobrovolníci v některé hostitelské organizaci v zahraničí (Břízová 2020: 7). Žádný z mých informantů se do dobrovolné služby řadit nemůže, dobrovolnou činnost vykonávají na území České republiky, jejich rodné země.

Další možné dělení je dělení komunitního dobrovolnictví na dobrovolnictví neformální, formální a virtuální (Frič, Vávra 2012: 31–36). Z tohoto dělení se budu více zabývat virtuálním druhem níže.

2.5 Dobrovolnictví před a v době pandemie Covid-19 na území České republiky

Než přejdu k dobrovolnictví v době pandemie, zmínila bych zde okrajově dobu pandemie. Dobu pandemie v této práci rozděluji na první vlnu, jež trvala od března do konce léta, a na druhou vlnu, která začala na podzim roku 2020. Doba pandemie byla pro každého člověka novou situací. Každý má na pandemii názor jiný, proto není možné se zde, kvůli omezenému rozsahu této práce, více zabývat těmito názory. Proto tuto situaci zmíním ze svého úhlu pohledu a také z úhlů pohledů některých informantů. Doba pandemie s sebou nepřinesla „pouze“ virus, ale přinesla převážně strach a obavy, ať už z neznámé situace, z něčeho nového, tak z nemoci samotné, z jejích následků. Což je doložitelné na citaci jedné z mých informantek, která mluví o strachu z nemoci. Také zmiňuje strach z potrestání v případě nedodržení pravidel, strach o svůj psychický stav, který v ní pandemie a s ní spojená veškerá opatření, nařízení a šířící se strach vyvolal. „*Šila jsem hlavně proto, že jsem měla strach o své blízký, měla jsem strach, že něco můžou chytnout, ale taky jsem měla strach, že budou potrestaní, když tu roušku mít nebudou, když je to nařízený. Taky jsem se potřebovala něčím zaměstnat, by mně asi hráblo, kdybych furt jen poslouchala ty zprávy a nic nedělala*“ (Informantka Marie).

Doba pandemie byla provázena rouškami, desinfekcí, rozestupy. Roušky¹⁸, rozestupy a desinfekce (desinfikování rukou), neboli 3R, se staly symboly¹⁹ pandemie. Na roušky, rozestupy a desinfekci bylo pohlíženo minimálně ze dvou úhlů pohledů. Například

---

¹⁸ Jedna z mých informantek Eliška se k rouškám a jejich účinnosti zmínila slovy: „*Roušky jsou k něčemu, vím to ze zdravotního hlediska, ale to by je nemohli Češi nosit, jak je nosí, ale nemůžu nic říkat, příznám se, že sama občas nejsem žádná výjimka. Jednorázová rouška má účinnost 20 minut a teď se nosí opakovaně, látkovou roušku, když sundáš, tak by si měla ji dát někdo do sáčku a doma ji přeprat a vyžehlit a ne to, co děláme všichni, dát ji do kabelky nebo do kapsy*“ (Informantka Eliška).

¹⁹ Symboly jsou podle Geertze objekty, akty, události, které slouží k tomu, aby přenášely významy či objasnily myšlenky. Na symbol je možno nahlížet i jako na vnější zdroj informací (Geertz 2000).

informantka Jana se vůči rouškám, rozestupům či desinfikování rukou nevymezovala.

„Podle mě je to vhodné, беру to jako nutnost pro možný návrat do běžného života“

(Informantka Jana). Toto tvrzení by bylo možné chápat, že někteří lidé, včetně mé informantky Jany, chápou 3R jako symbol návratu do normálního života, symbol uzdravení lidí, symbol naděje, z druhé strany se našli lidé, kteří vnímali roušky, rozestupy a desinfekci negativně jako symboly omezující svobodu, symboly rozkazu a nesmyslných opatření, což je zřejmé z výpovědi mého informanta Petra: *„[...] hele, já jsem řekl, že je²⁰ prostě nosit nebudu, když to nebude fakt nutný. Proč bych je jako měl nosit venku? Snad jdu ven, abych dejchal čistej vzduch“* (Informant Petr).

Tato nová situace měla za následek mimo jiné i rozdělení lidí. Nemyslím tím, že by se lidé nesnažili nějakým způsobem tuto situaci překonat, poukazují spíše na změnu habitů, která souvisí se situací vymezování se, kdy dochází ke střetu. Změna v jedné skupině vyvolává změnu v jiné skupině (Barth 1969: 18). I přesto, že doba pandemie měla mnoho negativních důsledků jako například spoustu zmařených lidských životů, přinesla i nějaká pozitiva, věci, které se vyskytly právě díky této době, jako například konstrukt, že celý národ fungoval jako jedna velká rodina. Současná pandemie začala na jaře roku 2020, při této první vlně lidé prokázali neskutečně velkou solidaritu a pospolitost, semkli se a přistupovali k sobě velmi familiárně. O situaci spojené s první vlnou by se dalo hovořit, že jsme jako národ fungovali jako nejširší možná rodina, o které hovoří Connor. Podle Connora je důležité, abychom věřili, že jsme příbuzní a sdíleli tento mýtus společného původu (Connor 1992: 48). Lidé projeví tedy pospolitost a pomoc bližnímu svému převážně skrze dobrovolnictví.

V každém z nás je filantrop zakořeněný jinak, v jiném odvětví a v jiné míře. Spousta lidí prokázala svoje sklony k dobrovolnictví právě v době pandemie. Lidé šli roušky a posílali je lidem, které nikdy neviděli. Mnoho lidí chtělo být nějakým způsobem angažováno a přínosno pro společnost. Lidé se snažili, aby tuto dobu co nejdříve SPOLEČNĚ překonali. Kromě negativ v podobě omezení, některých nepříjemných preventivních opatření, s sebou nese tato pandemie i pozitiva, jako například, že tato nová situace umožňuje vytvářet nové sítě, nové role a nová sociální pole. Tato situace byla přínosem například právě pro dobrovolníky, kteří v této době začali dobrovolnickou činnost vykonávat a měli tedy možnost navázat nové styky, získat nové známosti. Mohli si vybudovat svůj vnitřní sociální status a získat ve svém životě další roli - roli dobrovolníka, která je v nemalém měřítku obohatí. I přesto, že někteří dobrovolníci mohou zarytě tvrdit, že dobrovolnictví vykonávají

---

²⁰ Myšleno roušky.

pouze z altruistického důvodu a že z této činnosti nic netěží, opak je pravdou. V tomto případě, pokud člověk dává – dává svůj čas, energii..., nedostane se mu zřejmě odměny v rozšíření ekonomického kapitálu, ale určité odměny v podobě sociálního či kulturního kapitálu. Díky stykům s lidmi může získat nové kontakty, známosti a rozšířit tedy svoje obzory skrze tyto nové známosti. Z mých informantů má velkou šanci na rozšíření tohoto kapitálu například Andrea 1 či Sabina, které v létě v době uvolnění navštěvovaly seniory a povídaly si s nimi. Právě například senioři jsou sociální skupinou, která může svoje vědomosti nenásilným a také například zajímavým způsobem předávat dalším lidem. Jinými slovy je rozvíjen jejich symbolický kapitál (Bulová a kolektiv 2020: 6).

Dobrovolnická činnost se v době pandemie neprojevovala „jen“ v materiálním nedostatku, nýbrž i v sociální rovině. Nutno samozřejmě podotknout, že dobrovolnictví fungovalo v nemalé míře i před pandemií, avšak doba pandemie vygenerovala nové formy dobrovolnictví. Dříve bylo běžné, že dobrovolník docházel do organizací, center a také za různými cílovými skupinami, ať už seniory i mladistvými. Dobrovolnictví nebylo nějakým zásadním způsobem omezené a bylo možné, aby probíhalo kontaktně.

Všechny tři koordinátorky mi potvrdily, že za pandemie se začalo rozvíjet dobrovolnictví nekontaktní. Také přibyla nová forma dobrovolnictví „v podobě home office“. Doba pandemie vygenerovala nové druhy či činnosti dobrovolnictví, například šití roušek, které bylo nejvíce využíváno v první vlně, kdy byl nedostatek těchto ochranných prostředků. S rouškami úzce souvisí i výroba ochranných štítů pomocí 3D tiskáren. Také byl dosti rozsáhlý roznos desinfekce. Co se týče další materiální pomoci, velmi se rozmohlo zásobování seniorů. Mnoho dobrovolníků nezapomínalo i na důležitou psychickou rovinu či sociální kontakt. Venčili domácí mazlíčky lidem, kteří byli v karanténě, hlídali děti lékařům a dalším lidem, kteří pracovali v „první linii“ a museli v době pandemie omezit svůj osobní život ve prospěch pracovního. Pořádaly se koncerty „pod okny“. Malovaly se obrázky a psaly dopisy pro osamělé lidi. Mnoho dobrovolníků se také věnovalo dětem či mladistvým a jejich vzdělání, obvykle doučování probíhalo skrze aplikaci Skype. Také se našlo nemalé množství dobrovolníků, kteří darovali po prodělání nákazy Covid-19 svoji krevní plazmu, aby tímto způsobem zachránili život někomu dalšímu. Zkrátka je zřejmé, že uplatnění dobrovolníků v době pandemie pokrylo nemalou škálu činností, potřeb a bylo prováděno napříč různými věkovými skupinami napříč různými odvětvími a různými rolemi.

2.6 Dobrovolnictví v době pandemie Covid-19 v kraji Vysočina

Z předchozí kapitoly jasně vyplývá, že úhlavní rozdíl mezi dobrovolnictvím před a v době pandemie je změna kontaktního dobrovolnictví na nekontaktní. Virtuální dobrovolnictví se v nemalé míře rozmohlo kvůli pandemii. Virtuální dobrovolníci jsou lidé, kteří své dobrovolnické úkoly částečně nebo v plné míře plní přes internet (Frič, Vávra 2012: 35). Je nutné zmínit, že dobrovolnictví ve virtuálním prostoru fungovalo již dříve, avšak určitě ne v takové míře jako v době pandemie, kdy se kontaktní dobrovolnictví v reálném světě v nemalé míře změnilo na nekontaktní dobrovolnictví skrze virtuální svět. Fenomén internetu má spoustu negativních dopadů, avšak co se dobrovolnictví týče, ráda bych vypíchlá ty pozitivní, jako například rozšíření dosahu organizací či center či větší rychlost, a tedy s ní spojenou efektivnost (Frič, Vávra 2012: 31–36). V případě dobrovolnictví v době pandemie se internet a s ním spojené sociální sítě velmi osvědčily. Internet a spousta zřízených stránek a portálů pomohly v rychlém a velmi efektivním shromažďování dobrovolníků, kteří poskytli rychlou pomoc potřebným. Jako s sebou pandemie nesla spoustu negativních věcí, zrodily se díky této pandemii i kladné věci, jako například vznikly iniciativy, jež sdružují dobrovolnické aktivity a nápady a také iniciativy, které nasměřují dobrovolníky na centra, která dobrovolnickou činnost pořádají (Byznys pro společnost 2020). Jako příklad zde mohu uvést jednu službu, jež se jmenuje Dobré srdce na dálku. V tomto projektu se jedná o telefonické spojení seniorů a dobrovolníků. Dále také informantka Andrea 2 zmínila, že byla součástí projektu, který vznikl v době pandemie na podporu dětí, kteří jsou ze sociálně slabých rodin, dětských domovů a kteří neměli tedy takovou možnost mít potřebné vybavení na on-line výuku. Eriksen zmiňuje, že příchod internetu měl vliv na velké množství věcí a jednou z nich je například změna v národní identitě a její posílení (Eriksen 2007: 13). Zde bylo posílení národní identity vidět například v tom, jak se lidé na sociálních sítích semkli a pomáhali dalším lidem, kteří jejich pomoc potřebovali.

Jak jsem již zmínila výše v podkapitole 1.2, byla jsem v rámci mého výzkumu v kontaktu se třemi organizacemi. Tyto tři organizace jsem zvolila záměrně, jelikož jejich pole působnosti zasahuje do všech okresů, tedy dohromady pokrývají můj terén kraj Vysočina. Ve všech případech jsem byla v kontaktu s koordinátorkami dobrovolníků. Každá organizace z mnou oslovených organizací se postavila k této situaci čelem. Zajistili dobrovolníky a potřebné věci, a pomohli tak mnoha lidem.

V organizaci působící mimo jiné i na Třebíčsku, se dobrovolníci činili v těchto typech dobrovolnických činností: šití roušek, asistence při odběrech, zpívání přes plot, nákupy

pro obyvatele v karanténě, pomoc při roznosu obědů. Také mě koordinátorka dobrovolníků odkázala na nový projekt, který vznikl v reakci na do roku 2020 pro nás neznámou situaci, na projekt, který umožňuje efektivnější volání se seniory (Koordinátorka 2).

Koordinátorka 3 se kromě šití roušek a zaměření se na seniory zmínila o zapojení dobrovolníků do potravinové sbírky. Žďárská organizace uvedla, že nákupy pro seniory nevykonávali dobrovolníci, že se tohoto úkonu zhostili zaměstnanci sociálních služeb. Dobrovolníky si ponechali dle jejich slov v záloze. „*Nákupy lidem byly realizovány zaměstnanci sociálních služeb, dobrovolníky nebylo třeba povolávat, i když jsme jich měli dostatečné množství v záloze*“ (Koordinátorka 3). V druhé vlně bylo zmíněno převážně doučování dětí v sociálně slabých rodinách a pomoc při nákupech pro seniory. V této vlně již zapojili dobrovolníky (Koordinátorka 3).

Třetí organizace působí v okrese Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Paní koordinátorka zmínila, že v první (označila ji jako jarní vlnu) vlně se věnovali šití roušek. Také dobrovolníci doučovali děti přes Skype, nakupovali seniorům a také se postarali o domácí mazlíčky. Zde paní koordinátorka uvedla i roznos desinfekce. Tato organizace se velmi zaměřila i na psychický stav seniorů, a proto malovali obrázky pro seniory a připravovali drobné dárky do domova pro seniory. Zmínila také, že někteří pracovníci se zapojili i v nemocnicích, kde došel personál. Také uvedla koncerty „pod okny“, kde dobrovolníci zpívali seniorům. Druhá (dle slov paní koordinátorky podzimní) vlna byla podle paní koordinátorky podobná vlně první. Zmínila však, že se šily roušky v omezenějším množství, jelikož již nebyly tak nedostatkovým zbožím, jako tomu bylo v první vlně. Stále probíhalo zásobování lidí nákupy s potravinami, léky. Dále se starali o domácí mazlíčky a volali seniorům. Tato organizace zpříjemnila s pomocí dobrovolníků vánoční čas prodavačkám, pošťačkám, zdravotnímu personálu, domovům pro seniory, zkrátka lidem, kteří byli v rámci výkonu svého povolání vytíženi více než některé jiné pozice.

Na psychický stav seniorů se zde opravdu velmi zaměřovali, například v rámci této organizace nafotili místa a poté z těchto fotek udělali v domovech pro seniory výstavu. Senioři díky těmto fotkám mohli pozorovat změny v průběhu času a také si zavzpomínat. I v této vlně někteří dobrovolníci docházeli do zdravotnických center, kde chyběl personál. Paní koordinátorka také zmínila, že využívali jak stálé, tak nové dobrovolníky. Největší příliv dobrovolníků zaznamenali v šití roušek, kde se zapojilo ze stálých dobrovolníků, kteří byli k organizaci přidružení již před vypuknutím pandemie, okolo 10 % a nových dobrovolníků působících až v době pandemie okolo 90 %. Stálí dobrovolníci podle ní pomáhali stále, noví dobrovolníci byli využiti vždy na danou činnost. Někteří z nových dobrovolníků ani nebyli

zapojení, jelikož pro ně neměla organizace žádnou činnost. V druhé vlně se například do výstavy fotografií nezapojil žádný nový dobrovolník (Koordinátorka 1).

Podle všech koordinátorek bylo dříve typické kontaktní dobrovolnictví, docházení do organizací a zpestření času dětí cizinců nebo doučování dětí, či chození do domovů a center pro seniory, kde také dobrovolníci zpestřovali seniorům jejich čas. Toto kontaktní dobrovolnictví se však velmi změnilo v době pandemie, kde byly osobní kontakty zakázány.

2.7 Komparace dobrovolnictví v době pandemie Covid-19 v kraji Vysočina

V předešlé podkapitole jsme se tedy dozvěděli, že doba pandemie vygenerovala v kraji Vysočina tyto nové druhy dobrovolnictví: šití roušek, zásobení seniorů, potravinami, léky a podobně, volání se seniory přes telefony či Skype, doučování dětí přes Skype, venčení domácích mazlíčků, roznos desinfekce, pořádání koncertů a další kulturní zpestření pro seniory, pořádání potravinových sbírek, rozvoz obědů. Organizace měly spoustu aktivit společných, avšak v některých se lišily. Mezi stejné činnosti patří šití roušek, zaměření se na seniory, ať už na zásobování či na jejich psychický stav. Překvapilo mě, že roznos desinfekce zmínila pouze jedna ze tří organizací, které v tomto výzkumu figurovaly. Dále pro mě bylo také zajímavým faktem, že ani jedna organizace nezmínila výrobu ochranných štítů. Hraje zde roli zřejmě působení a vybavení organizace. Organizace nejsou zaměřeny technicky, tudíž je zřejmé, že nebude součástí jejich vybavení 3D tiskárna. Mírně se odlišují aktivity v organizaci, jejíž působiště se nachází v okrese Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Tento rozdíl je zřejmě kvůli hlavnímu zaměření organizace, což je mimo jiné zaměření na kulturu. V aktivitách této organizace během pandemie, do kterých zapojovali dobrovolníky, je možné shledávat například výstavy pro seniory, malování obrázků. Všechny organizace se shodovaly v tom, že největší zastoupení dobrovolníků bylo skrze šití roušek v první vlně pandemie, protože roušky byly velmi nedostatkovým zbožím. Roušky se za pomoci dobrovolníků šily i v druhé vlně, avšak ne v takovém rozsahu jako v první vlně. Také všechny organizace zmínily, že měly až nadbytek lidí²¹, kteří chtěli dobrovolně pomoci v obou vlnách pandemie. U všech třech organizací je také stejné praktikování pomoci seniorům, převážně s nákupy potravin. Liší se tím, že organizace působící na Žďársku zmiňuje tuto pomoc až v druhé vlně a ostatní dvě organizace v obou vlnách pandemie. V neposlední řadě mají všechny organizace

---

²¹ O nadbytku se vyjádřil i informant Jan. „[...] hnedka ze začátku zřídila univerzita dobrovolnické centrum, kam sem se hnedka přihlásil a doufal sem, že mi konečně napíšu, jo, ani jsem nejezdil domů, že jo, že mi měli napsat, tak abych byl po ruce, ale prostě nepsali nic, tak jsem šel teda k té druhé organizaci, o které sem ti už říkal a potom já nevím, asi po dvou měsících, ne počkej, nebo já nevím, kdy už, mi zavolali, že nějaká stařenka potřebuje nakoupit“ (Informant Jan).

společné kladné hodnocení dobrovolníků, například zde zmíním hodnocení od paní koordinátorky z organizace působící na Žďársku. Dobrovolníky v době pandemie hodnotí jako příjemné, milé lidi, kteří jsou ochotni pomoci. Také se zmínila, že je velmi pozitivní, že lidé během Covidu měli zájem o dobrovolnictví, těší ji nadbytek dobrovolníků, avšak ji zároveň mrzí, že některé z dobrovolníků nemohli kvůli zprísněným hygienickým opatřením v jejich zařízeních využít (Koordinátorka 3).

Všechny organizace, jež jsem kontaktovala, byly, co se odpovědí a informací týče, velice vstřícné. Koordinátorka organizace, která působí mimo jiné i na Třebíčsku, zmínila, že bude se mnou, co se tématu dobrovolnictví týče, v kontaktu. „*Mám radost, že se obětavá práce dobrovolníků i díky Vaší diplomové práci dostane do širšího povědomí veřejnosti*“ (Koordinátorka 2).

2.8 Dobrovolník – výtvar společnosti, faktory ovlivňující motivaci k dobrovolnictví

Poslední podkapitolu, kterou bych ráda zmínila v souvislosti s dobrovolnictvím, avšak zároveň v souvislosti s motivací, je podkapitola, jež pojednává o dobrovolníku jakožto výtvaru společnosti, tedy do jaké míry společnost konstruuje člověka a podmiňuje v něm filantropické smýšlení. Tyto faktory, které mohou z jednotlivce vykonstruovat dobrovolníka, mají také vliv na jeho počáteční, poté i následnou motivaci. Skrze tuto podkapitolu níže naváží na kapitolu 3.

Zjištění, že dobrovolníky z nás dělá do velké míry společnost, ve které vyrůstáme a následně poté žijeme, že společnost ovlivňuje naši duši filantropa či motivaci potvrzuje i citace od autorů Bergera a Luckmanna. „Společnost je výtvozem člověka. Společnost je objektivní realitou. Člověk je výtvozem společnosti“ (Berger, Luckmann, 2001: 64). Peclinovská píše o altruistickém jednání²², které se podle ní dá brát jako konstrukt společnosti. Správné uvědomění je takové, že altruistické chování prospívá jak jedinci, tak následně celé společnosti. V altruistickém jednání může hrát tedy velkou roli nátlak kladený na jednotlivce. Podle Peclinovské hraje důležitou možná i zásadní roli v altruistickém chování empatie, umění vcítit se do druhých. Neměl by chybět ještě pocit bezpečí a klidu. Pokud nám tyto hodnoty nechybí, dá se hovořit o realizaci altruistického chování (Peclinovská 2014: 14–17). O tom, že určité donucení existuje, píše například i Stebbins, jenž poukazuje na mainstreamové dobrovolnictví a marginální dobrovolnictví. Blíže k těmto

---

²² Je zmiňováno níže v kapitole 3.

dvěma pojmy uvádí, že v marginálním dobrovolnictví se může objevit jistá míra donucení, kvůli okolnímu vlivu v podobě například závazek (Frič, Vávra 2012: 30–31). Může však dojít i k opačné situaci, kdy člověk nemusí být nucen vykonávat dobrovolnou činnost, avšak je nucen ji nevykonávat okolními vlivy, jako tomu bylo například v době komunismu, viz podkapitola Dobrovolnictví a jeho historie níže (Ročková 2011: 5–6).

V různých výzkumech jsou uvedeny různé faktory, které ovlivňují motivaci. Mezi ty nejčastější patří využití volného času, zvýšení sociálního kapitálu, uznání od ostatních členů komunity, víra²³, dobrý pocit z pomoci druhým (Kusáková 2011: 31–32).

O pomoci druhým mluví například informantka Andrea 2. „[...] *já sem do toho šla, protože mě to zaujalo, ty peníze tam nebyly rozhodující, líbilo se mi to, že předám někomu něco, já to považuju k nezaplacení, když to tak řeknu. Je to takový jako hezký, když vidíš, že ty děti jsou rádi, že se o ně někdo stará, že si s nima někdo hraje, že je berou takový, jaký jsou, často se mi svěřou, co se jim stalo doma, oni to totiž taky doma nemaj lehký a takže vlastně tohlencto se mi na tom hodně líbilo a že je to prostě takový... já moc nesouhlasím s tím školstvím, jaký je, což mě teda na tom hodně zaujalo, že jim tam můžu vykládat, co chci, samozřejmě jim tam necpu jako třeba náboženství nebo tak, ale spíš jim to prostě můžu vysvětlit hravě. Občas jim pouštím videa nebo jim říkám o historických osobnostech, tohlencto je pro mě asi největší motivace nebo to, co mě na tom baví, že dokážu něco předat těm druhým a pomoci těm, kteří to potřebují“ (Informantka Andrea 2).*

Dále se nejen k pomoci druhým vyjadřuje i informant Jan. *Já jsem dobrovolničil ve dvou organizacích, vlastně. V první organizaci jsem... vlastně jsem se k tomu dostal tak, že přes Facebook tý organizace se zeptali, jestli někdo náhodou nechce dobrovolničit, jakože tam mají nějaký místo, že někoho schánijou a tak dále a tak jsem se přesto takhle dostal a protože jsem něco sháněl, protože jsem nemě, co dělat, že jo samozřejmě, co se taky dalo dělat, a za druhý jsem se potřeboval cítit potřebný, takže kvůli tomu a k tomu dobrovolničení mě vedla nějaká svoje vlastní vnitřní potřeba někomu pomoci, protože prostě potřebuju. Hlavně jsem chtěl taky naskočit na ten train rouškování se (smích). Že prostě, jo, prostě jsem chtěl být součástí nějaké solidarity, která tady v Česku vypukla a připadalo mi to užásný a to byla příležitost“ (Informant Jan).*

Působení okolních vlivů je, ať už vlivem komunity, do které se řadíme a se kterou se ztotožňujeme, či ze strany rodiny a různých institucí. Komunita má velký vliv na začátek a také na následné pokračování v dobrovolnictví. „Komunita sehrává v sociálním kontextu

---

²³ Motivů je samozřejmě o mnoho více, mnohý výzkum uvádí mnohdy mírně odlišné faktory ovlivňující motivaci k dobrovolnictví, tudíž tyto zmíněné aspekty neobsáhnou všechny možné aspekty.

roli nejdůležitějšího motivátora dobrovolnické činnosti. Komunita generuje příležitosti pro dobrovolnictví, vytváří klima důvěry, svépomoci. Produkuje kolektivní identitu, která její nositele stimuluje k obětování se ve prospěch celku. Na dobrovolnictví lze nahlížet buď jako samozřejmou součást života, např. na venkově, nebo jako určitou strategii, jak se stát součástí komunity“ (Paine, Locke, Jochum 2006: 5 in Frič, Vávra 2012: 30). Je možné dobrovolníky považovat za komunitu, proto bych zde chtěla více zmínit komunitní dobrovolnictví.

Ke stimulaci komunitního života je využíván komunitní přístup ve veřejné politice, a která mimo jiné má za cíl soudržnost členů komunity. Aby mohla komunita existovat, je důležité, aby se lidé uměli pro druhé obětovat a pomoci si navzájem. K udržení komunitního rozvoje musí být rozvinuto dobrovolnictví jednotlivých členů komunity (Frič, Vávra 2012: 27).

„Důležitým prvkem komunitního dobrovolnictví je specifický sociální kontext, který tvoří právě komunita. Dobrovolnictví je na jedné straně atributem komunity, ale na straně druhé je komunita přirozenou součástí komunitního dobrovolnictví“ (Paine, Locke, Jochum 2006: 5 in Frič, Vávra 2012: 29).

Podle autorů Paine, Locke a Jochum je komunita nejdůležitější motivátor v dobrovolnické činnosti. „Komunita sehrává v sociálním kontextu roli nejdůležitějšího motivátora dobrovolnické činnosti. Komunita generuje příležitosti pro dobrovolnictví, vytváří klima důvěry, svépomoci. Produkuje kolektivní identitu, která její nositele stimuluje k obětování se ve prospěch celku. Na dobrovolnictví lze nahlížet buď jako samozřejmou součást života, např. na venkově, nebo jako určitou strategii, jak se stát součástí komunity“ (Paine, Locke, Jochum 2006: 5 in Frič, Vávra 2012: 30). Komunitu zmínila informantka Andrea 1, která uvedla, že pro ni bylo velkou motivací pomoci bližním v jejím malém městě, což je také komunita lidí²⁴, i když rozšířenějšího typu, díky této výpovědi chci poukázat na fakt, že se nemusí vždy jednat o komunitu věřících, která přiměje člověka k dobrovolné činnosti. Komunita nás ovlivňuje v mnohém, především v získání daného habitu. Lidé, kteří nás obklopují, či kterými se obklopujeme my, inklinujeme k nim, mají velký vliv na průběh našeho života. Někteří lidé na nás působí menším vlivem, jiní větším, někteří mohou ve svém chování uplatňovat moc, jiní ji neuplatňují a působí na nás nenásilným způsobem, avšak i v tomto případě nás mohou ovlivnit více, než si můžeme myslet (Frič, Vávra 2012: 30).

Jako druh komunity je možné považovat i rodinu, proto i rodina, ale i další lidé, se kterými sdílíme domácnost (partner, přátelé), mohou mít zásadní vliv na dobrovolnickou činnost. Tito členové mohou podpořit dalšího člena, mohou ho motivovat a mohou se

---

²⁴ I když zde hrál zásadní roli pocit závazku, jak jsem zmínila již výše.

navzájem v dobrovolnictví podporovat. V domácnostech, kde se alespoň jeden člen věnuje dobrovolnické činnosti, je vyšší pravděpodobnost, že se jí začnou věnovat i ostatní členové domácnosti. Tato pravděpodobnost navíc stoupá, pokud je stávajících dobrovolníků v domácnosti více (Radová 2020). Rodina je uskupení osob, které na nás má nemalý vliv. Tento vliv je spojený s výchovou. Mimo jiné díky výchově získáváme habitus, který si poté přenášíme do dalších sociálních rolí. Rodina nás nemusí motivovat „pouze“ v kladném smyslu, můžeme hovořit také o demotivaci ze strany rodiny. O demotivaci ze strany rodiny hovořila informantka Marie a informant Jan. „*No, jestli mě něco ovlivnilo nebo proč sem pomáhala, to přesně nevím, prostě to mám v sobě, naši to ve mně teda nepodporovali, naši ti mě nepodporovali, dá se říct, v ničem no, když vidím, že je potřeba pomoc pro dobro věci, tak se nerozmýšlím a automaticky to udělám*“ (Informantka Marie). Informant Jan se vyjádřil se slovy: „*Jelikož jsou moji rodiče podnikatelé a všechno, co udělali, za to si můžou sami, tak si myslím, že mě k tomu nevedli, ale jakoby nevedli mě v tom smyslu, že bych měl pomáhat druhým, které neznám. Ale spíš mě vedli k tomu, abych pomáhal druhým v rodině, třeba dědovi, bábičce, jestli potřebujou s něčím pomoci, abych se jich přišel zeptat, jestli nepotřebujou s něčím pomoci, já jsem teda nechodil většinou, že jo, jakože ale ten apel na solidaritu v rodině tam byl, ale ne navenek, venek byl vždycky hrozný svět, který ti dává klacky pod nohy*“ (Informant Jan).

V rodině se nemusí předávat pouze role dobrovolníka z generace na generaci, ale i náboženská ideologie. Ta jde bezpochyby ruku v ruce i s dobrovolnictvím, jelikož náboženská ideologie je mnohdy spojována s angažovaností v dobrovolnictví (Radová 2020: 21–23). Víra a společně s ní navázané sociální sítě mají velký vliv na rozvíjení prosociálního chování, do něhož řadíme i dobrovolnickou činnost (Mikanová 2014: 15). Víra člověka formuje a podporuje v něm, aby pomáhal svým blízkým. Pokud jedinec plní hodnoty prosociálního chování, přijímá od svého okolí pozitivní hodnocení, což je doložitelné na výpovědi informanta Petra. „*Když přišla tahle situace, nechtěl jsem jen tak sedět se založenejma rukama v klíně, říkal jsem si, čím bych mohl společnosti přispět a jasně, že mě napadlo zužitkovat svoje znalosti. Jsem zvyklý pomáhat už od mala, naši mě k tomu vedli, jsme celá rodina hodně věřící, tak si myslíme, že by to tak mělo být, aby jeden pomáhal druhému*“ (Informant Petr). Z jeho výpovědi je zřejmé, že zde v případě jeho rodiny hraje velkou a možná i zásadní roli víra. Víra je pouto, které pojí spoustu lidí k dobrovolnickým situacím. Hraje opravdu velkou roli a také hraje roli rodina a to, co dalšímu členovi předá čili ovlivnění jeho habitu, který si poté může nést po celý svůj život. U silně věřících lidí

může hrát roli k motivaci k začátku dobrovolnictví strach o vyhoštění z komunity (Frič, Vávra 2012: 30).

I přesto, že je člověk věřící a že je v něm filantropické smýšlení rozvinuto více, díky výzkumu jsem zjistila, že víra nemusí být rozhodujícím faktorem, což je doložitelné na citaci informantky Sabiny.

„Jsem věřící, celá moje rodina je věřící, od mala jsem chodila do kostela hlavně s babčou a dědym. S dobrovolnictvím jsem začala až na vejšce, předtím jsem nikdy nedobrovolničila, teda jakože myslím dlouhodobějc. Jinak, že sem někomu jednorázově s něčím dobrovolně pomohla, tak to jako určitě jo. V pandemii jsem začala pomáhat, protože pomáhali moji spolužáci, hlavně s jednou spolužačkou jsem to hodně řešila, a tak mě to nakoplo. Kvůli tomu, že věřím v Boha nebo že by mě do toho někdo od nás dokopával, to podle mě nebylo, myslím, že fakt hlavně kvůli těm spolužákům, chtěla jsem s něma mít co sdílet a taky se obohatit, protože spolužačka říkala, že se dost obohatila od těch lidí, se kterejma to dělala“ (Informantka Sabina).

Například informantka Andrea 2 uvedla, že věřící není, ale i přesto ji víra zřejmě formuje, jak sama zmínila. *„Já věřící nejsem, nepovažuju se teda úplně za ateistu, nehlásím se teda k žádnému náboženství, i když teda blížkej mi je buddhismus, což on je totiž takovej, že je často o tom pomáhání a karmě, a tak si říkám, že je to pro mě taková věc lehce spirituální, tím, že věřím na to, že když budu dělat něco takhle dobrýho, že se mi to jednou vrátí. A to je ta jedna z těch věcí a celkově si myslím, že člověk by měl dělat dobrý skutky a dělat něco takovýho smysluplnýho, pokud na to má čas, tak aspoň chvíličku se tomu věnovat, nikomu to neublíží a myslím si, že ti druzí to ocení“ (Informantka Andrea 2).* Rodina má na nás největší vliv do doby, dokud vliv rodiny nevystřídá mnohdy vliv vrstevníků či školy.

Dalším aspektem, jenž může mít velký vliv na začátek či následné pokračování v dobrovolnictví, je instituce školy a vrstevníci. Opět bych zde mohla uvést příklad z Ameriky, týkající se konkrétně univerzitních studentů. V rámci některých univerzit mají studenti možnost přihlásit se do kurzů, jež se věnují dobrovolnictví, konkrétně se v rámci nich vykonává dobrovolnická činnost. Bonusem a zároveň zřejmě i velkou motivací pro některé studenty je získání kreditů za absolvování těchto kurzů, nejedná se tedy o skutečné dobrovolnictví, nicméně díky těmto kurzům²⁵ narůstá možná pravděpodobnost, že se studenti s rolí dobrovolníka ztotožní do takové míry, že začnou vykonávat tuto činnost reálně (Stolínová 2020: 22–23). Osvěta v rámci školní docházky je záslužná, protože u mladých lidí

---

²⁵ Do jisté míry by se dalo hovořit o těchto kurzech jako o osvětě. O dobře fungující osvětě jsem se zmínila výše.

a v procesu jejich socializace hraje dobrovolnictví nemalou roli, lidé si vytvářejí hodnoty a vzorce chování mimo svoje nejbližší, tedy mimo svoje členy rodiny, důležité je převážně v sekundární fázi. V tomto období mají významnou roli na jedince vrstevníci, kteří mohou podpořit či narušit rozvoj prosociálního jednání (Stolínová 2020: 24). V této souvislosti zde mohu uvést i příklad z prostředí České republiky, konkrétně příklad organizace ADRA, jež se mimo jiné zaměřuje na děti a snaží se jim nenásilnou formou přiblížit dobrovolnictví. Zde je tedy vidět, že tato organizace má velký potenciál, aby ovlivnila habitus dětí. Děti si tuto zkušenost budou pamatovat a díky ní mohou v životě přijmout další roli, roli dobrovolníka (ADRA 2021).

Vrstevníci jsou skupinou, která má na jednotlivce velký vliv obvykle v průběhu dospívání. Vliv vrstevníků na začátek s dobrovolnictvím v době pandemie zmínila pouze informantka Jana a Sabina, avšak až po doptání se, v jejich výpovědích by tento fakt zřejmě jinak nezazněl. Jana prvotně uvedla, že hlavní bylo vytoužené přání mimo pomoci potřebným, trávit čas s domácími mazlíčky, které nikdy nemohla mít. Z její výpovědi je možné poukázat také na vliv rodiny, jelikož kdyby ji rodiče dovolili mít domácího mazlíčka, je zde velká možnost, že by v době pandemie nezačala s dobrovolnictvím, jelikož by měla touhy po zvířeti naplněné. Je to však jen moje nepotvrzená domněnka. Stejně jako jsem výše u rodiny zmínila negativní vliv, zde u vrstevníků se o demotivaci zmínila informantka Andrea 1. Vypověděla, že když dobrovolně docházela před dobou pandemie do centra věnující se dětem, že ohlasy jejich vrstevníků nebyly zcela kladné. *„Nikdy se mi nesmáli, to jako vůbec, ale občas měl někdo ze spolužáků takový divný řeči, třeba proč to dělám, že za to nic nemám, nebo že tím ztrácím čas. Taky se mě jedna spolužačka zeptala, jestli si přijdu důležitá, když dělám něco zadarmo“* (Informantka Andrea 1).

Společnost může v jedinci konstruovat i pocit závazku a povinnosti, který uvádí Wilson (Frič, Vávra 2012: 60). Pociť závazku zmínila informantka Andrea 1, která uvedla, že cítila závazek vůči některým ostatním obyvatelům jejího malého města. *„Jako motivaci vnímám hodně takový to familiárno, znám ty lidi, oni jsou prostě naši senioři, musíme je ochránit prvně, to jsou oni, co tady vystavili tu naši hasičárnu“* (Informantka Andrea 1).

O pocitu závazku hovořila i informantka Marie. *„Taky jsem cejtla velkej pocit závazku před vzniklým nebezpečím, jsem matka a musím chránit svoje děti. Vůči ostatním jsem teda takovej pocit neměla, ale dělala jsem to ráda, když to bylo potřeba a mohlo je to ochránit“*

(Informantka Marie). Informant Jan hovořil o pocitu zodpovědnosti vůči seniorům, kterým při pandemii nakupoval. *„Proč jsem to dělal potom, je za prvý to, že ta paní tady nemá nikoho a nemůže skoro chodit, tak asi kvůli tady tomu, asi nějaká solidarnost a taky, hej nevím, mně to*

dělalo radost nějak, já jsem cejtil spíš nějakou zodpovědnost vůči těm seniorům, když jsem mladý a můžu pomoci, tak pomůžu. Tak nevím, proč bych neměl pomoci“ (Informant Jan).

Další aspekty, které mohou mít vliv na začátek dobrovolnictví, jsou například volnočasové aktivity. „Perspektiva komunitního dobrovolnictví vyzvedá do popředí také aspekt dobrovolnictví jako volnočasové aktivity, z níž má dobrovolník požitky“ (Frič, Vávra 2012: 60). Motivaci způsobenou efektivním využitím volného času zmínili informanti Luděk a Jan. Informantka Marie uvedla, že se díky šití roušek alespoň zabavila a rozptýlila svoje myšlenky. I informantka Andrea 2 uvedla, že i volný čas hrál při jejím rozhodování určitou roli. Po mém doptání se při rozhovorech ostatních informantů uvedla většina z nich, že je to samozřejmě přidaná hodnota, že tráví čas smysluplněji, nicméně že efektivní využití volného času pro ně nebylo v jejich začátcích s dobrovolnictvím stěžejní. Frič a Vávra zmiňují pocit závazku a dobrovolnictví jako volnočasovou aktivitu jako motivace u neformálních dobrovolníků (Frič, Vávra 2012: 59–60). Naproti tomu u dobrovolníků formálních zmiňují, že je tato činnost baví a že mohou dělat něco, co je pro ně důležité (Frič, Vávra 2012: 82).

I přesto, že práce není uváděna hojně ve výzkumech jako například smysluplné trávení volného času, pracovní prostředí a nasazení je například uvedeno podle autora Vineyarda jako jeden z aspektů, který má na motivaci nemalý vliv (Kusáková 2011: 34). Díky výzkumu jsem zjistila, že i práce může mít vliv na začátek dobrovolnictví, jako tomu bylo například u informantky Elišky. Eliška pracuje jako zdravotní sestra a v době pandemie se dobrovolně zapojila do testování. Kdyby nepřišla doba pandemie a také kdyby nevykonávala tuto pracovní pozici, zřejmě by s dobrovolnou činností nikdy nezačala. Skrze práci se k dobrovolnictví dostala i další informantka, a sice informantka Andrea 2. „*Takže k té práci, nebo brigádě nebo prostě k tomu projektu, já jsem vlastně našla inzerát na stránkách facebookových, že voni nabízeli takhle doučování pro děti, nabízeli to teda jakože hledaj brigádu, mě to zaujalo, hlavně teda z toho důvodu, že sem si říkala, že mám docela dost času a ráda bych se taky trošku uplatnila v oboru a že bych chtěla zkusit něco takovýho vlastně to doučování sem si říkala, že to bude mít nákej smysl, že to není, že bych to dělala vyloženě kvůli penězům nebo takhle, jasně, že ty peníze se hoděj nebo tak, ale jakoby to moje nadšení bylo hlavně z toho, že můžu někomu pomoci a že z toho budu mít nějaký nový zkušenosti a celkově, že mě baví prostě ta práce s dětma, že se něčemu přiučím a podobně“ (Informantka Andrea 2).*

3 Motivace

V předchozí podkapitole jsme se dozvěděli, jaké faktory mohou člověka přivést k dobrovolnictví. V této kapitole bude věnován prostor k vysvětlení pojmu motivace, dále druhům motivace a následně altruismu. Ráda bych zde zmínila v krátkosti problematiku osobní identity a následně identifikací jedince se skupinou dobrovolníků, jelikož identifikace se skupinou je také důležitá pro začátek dobrovolnictví.

Nejdříve bych přirovnala svět dobrovolníků k sociálnímu poli, o kterém píše Bourdieu. Je možné říci, že každá organizace a k ní přidružení dobrovolníci tvoří sociální pole, v jehož rámci má každý jedinec vymezenou sociální roli, podle které se musí chovat, plnit a dodržovat určitá pravidla. V roli, kterou jedinec zastává, záleží také na jeho kapitálech (Růžička, Vašát 2011: 129–133). Samozřejmě jsem tímto tvrzením neměla na mysli, že člověk je součástí pouze jednoho sociálního pole a zaujímá pouze jednu sociální roli. Že tomu takto skutečně není, potvrzuje i citace autorky Doležalové. „Člověk se během svého života pohybuje v různých sociálních polích či sítích²⁶, získává kapitál v různých formách a jeho habitus (vrozená dispozice) určuje, jaké postavení zaujímá a jaký kapitál tím získává“ (Doležalová 2008: 24). Pierre Bourdieu pojednává o kulturním, sociálním, ekonomickém, symbolickém kapitálu a dalších jako například informačním. G. Becker píše ještě o lidském kapitálu, který je směsicí osobního a sociálního²⁷ kapitálu (Doležalová 2008: 24). Jak je tedy z citací výše zmíněných zřejmé, pohybujeme se v různých sítích, polích, máme různé habitusy, zkušenosti a také vykonáváme různé role. Někdo je syn či dcera, jiný rodič, další student, jiný člověk již zaměstnanec, jeho nadřízený je pro něj v roli zaměstnavatele a bylo by možné zde zmínit další nemalý počet sociálních rolí, avšak pro moji práci je stěžejní jedna role, a sice role dobrovolníka. Rolím se mimo jiné věnuje ve svém díle Všichni hrajeme divadlo i Erving Goffman, který roli či úlohu definuje jako „předem stanovený vzorec jednání, který je předváděn během představení a který může být prezentován či odehrán i při jiných příležitostech“ (Goffman 1999: 21). E. Goffman přirovnává život k jevišti a jednotlivé lidi k hercům, které jednají podle svých vykonávaných sociálních rolí (Goffman 1999: 7–20). Jak jsem zmínila výše, rolí je mnoho, a proto každý člověk jedná jinak dle dané role, jinak se tedy

---

²⁶ „Člověk během svého života prochází celou řadou sociálních sítí a buduje různé vazby, některé mají krátké trvání, jiné jsou dlouhodobé, každá z nich různé jedince ovlivní v různé míře, protože ti mají rozdílné preference“ (Doležalová 2008: 25).

²⁷ Někteří výzkumníci (jmenujme zde alespoň francouzského sociologa Pierra Bourdieu) představují sociální kapitál především jako sumu užitečných kontaktů jedince, „známostí“, ze kterých lze těžit, využít je pro získání jiných druhů kapitálů – samozřejmě ekonomického, ale například i symbolického (kam může patřit např. prestiž, kterou máme díky tomu, že se známe s někým „důležitým“). Z tohoto hlediska se sociální kapitál jeví nejspíše jako zdroj prospívající svým držitelům (Frič, Vávra 2012: 20).

chová jedinec ve společnosti lidí neznámých a jinak například v rodině či lidí pro něj známých (Goffman 1999: 50–52). Zde by se hodilo zmínit teorii od známého norského antropologa Eriksena, teorii ego. O této teorii je zmíněno, že „identita se utváří spojením identifikace z dětství, současné a základních životních závazků“. Tato teorie ega – identity je rozlišována na dva druhy. Prvním je ego identita, zde se jedná o to, že tak, jak se vnímáme my, vnímají nás i ostatní. A druhým je self identita, to znamená, jak se vnímáme my sami. „Důležitým bodem teorie je, že jedinec nemá pouze jednu svou identitu, nýbrž disponuje několika identitami, právě dle skupin, ve kterých se pohybuje.“ To znamená, že se jinak může člověk chovat ve skupině dobrovolníků a jinak například ve svém zaměstnání či rodině. Ráda bych zde zmínila dva druhy rozlišení, těmito druhy jsou ingroup a outgroup. Ingroup je skupina, se kterou se identifikujeme, outgroup je opakem. Tyto dvě skupiny můžeme rozšířit pomocí tří skupin, a sice sociální kategorizace, sociální identifikace a sociálního srovnání. V prvním procesu, sociální kategorizaci, jedinec preferuje jednoduché kategorie. Volí je proto, aby lépe porozuměl skupinám a také kvůli lepší orientaci v nich. Druhý proces se nazývá sociální identifikace. Zde se tedy jedinec ztotožňuje s určitou skupinou. Posledním procesem je sociální srovnání. Zde dochází ke srovnávání skupin, ke srovnávání ingroup s outgroup a kladněji hodnotí svoji vlastní skupinu. Zde se dá hovořit o možném vymezování se a dále o konceptu od Eriksena my a oni (Wikisofia 2020).

Musíme si uvědomit, že pro jednotlivce a pro výkon jeho určité role je důležitým faktorem identifikace s určitou sociální skupinou, v případě této diplomové práce se skupinou ostatních dobrovolníků. Hraje zde roli i uvědomění si, jakou hodnotu pro něj toto skupinové členství má (Kmošek 2018). Identifikace se s určitou skupinou má vliv i na jednotlivcovo chování, vnímání sebe sama (Machovcová 2018). Samozřejmě, že v procesu vytváření osobní identity hrají opět roli určité determinanty, které ji konstruují. Některé zdroje uvádějí, že proces vytváření osobní identity neovlivňuje pouze společnost, ale i kulturu. Zde by se hodilo uvést příklad dobrovolnictví v Americe a u nás. Naše kultura v sobě nemá zakořeněný model v takové míře jako například v Americe²⁸, kde je „povinnost“ pomáhat chudším. Čím jsou lidé ve vyšší funkci, mělo by být jejich povinností pomáhat chudším, zkrátka pro spoustu lidí z naší společnosti není filantropismus samozřejmostí nebo zcela uznávanou věcí²⁹. Jedním možným vysvětlením tohoto hojnějšího rozšíření může být skutečnost, že v Americe správně

---

²⁸ To samozřejmě neznamená, že v Evropě není, zde jsou poměrně velké rozdíly mezi jednotlivými zeměmi (Kašpařík 2009: 11–13). O těchto rozdílech píše mimo jiné i M. Radová v její diplomové práci Fungování dobrovolnictví v rámci rodiny (Radová 2020).

²⁹ Je však nepopíratelnou pravdou, že co se zapojení dobrovolníků do řešení převážně sociálních problémů týče, je to na dobré cestě, jejich počet se zvyšuje (Tošner 2014: 11).

pochopili, že co je prospěšné pro ně (egoismus), je ale prospěšné i pro druhé (altruismus) (Kašpařík 2009: 11–13). Hlavním důvodem většího zastoupení dobrovolníků v Americe je skutečnost, že v Americe fungovaly již dříve než u nás církevní organizace, různé občanské instituce. Také zde funguje velmi dobře osvěta díky velkému množství center, která vznikla během 20. století a díky nimž je podporována občanská angažovanost (Radová 2020: 14–15).

3.1 Pojem motivace

Na koncept motivace se můžeme dívat z různých úhlů pohledů, například podle přístupu sociologického a psychologického. V psychologickém přístupu je soubor potřeb, postojů, hodnot, které motivují jedince k dobrovolnictví, v tomto modelu se tedy mluví o altruistické motivaci. „Sociologický přístup na rozdíl od psychologického zdůrazňuje, že pro vysvětlení motivace dobrovolníků není důležité pátrat po tom, jací lidé jsou, ale v jaké sociální situaci se nacházejí“ (Dekker, Halman 2003 in Frič, Pospíšilová 2010: 105). Jak jsem již zmínila výše, chci se více zaměřit na problematiku čistého altruismu, tedy je zřejmé, že k motivaci budu přistupovat z psychologického hlediska, jelikož sociologický přístup se na tento aspekt nespécifikuje. Přestože motivace nemá jednotnou definici, zaměřím se na definici od Nakonečného, který se více specializuje na psychickou rovinu.

Motivace je velmi důležitý faktor, který je nutné neopomenout. Bez motivace by dobrovolníci zřejmě nevykonávali žádnou dobrovolnickou činnost, proto se zde motivací budu více věnovat, a také z toho důvodu, že moje tvrzení se neshoduje s tvrzením mladé maminky či muže středního věku, které zmiňuji výše v podkapitole 2.2, proto mi přijde otázka motivace důležitá a nerada bych ji opomenula.

K dobrovolnictví mohou mít lidé různou motivaci, někdo chce pomoci dalšímu člověku, někdo díky dobrovolnictví má lepší pocit sám ze sebe, další chce být ve společnosti a poznat nové lidi. O nových kontaktech se mimo jiné zmínil informant Jan. „*Ale určitě mi to dobrovolnictví dalo kontakty nějaký, jako trošku určitě mi dalo sociální kontakt v době, kdy žádný nebyl*“ (smích) (Informant Jan). To jsou jen některé z možností motivace být dobrovolníkem.

I přesto, že je více definic motivace, zmíním zde jednu, kterou považuji pro tuto práci za stěžejní. Stěžejní proto, že Brooks přirovnává motivaci k vůli požadovaného výkonu (Brooks 2003: 42). Motivace je hybná síla, která tedy hýbe našim chováním. Důležitým determinantem pro vznik motivace jsou motivy (Nakonečný 1996). Skrze motivy uspokojujeme naše potřeby (Klimešová 2012: 9–12). Pokud zkoumáme motivaci, zkoumáme naše jednání, jeho příčiny, zkoumáme tedy motivy jednání, proto je velmi důležité

neopomenout v tématu motivace motivy a s nimi spojené potřeby. S potřebami se většinou lidí vybaví pyramida potřeb od Maslowa, pro její známost nepovažují za nutné ji zde více rozebírat, avšak alespoň na ni odkáží³⁰. Důležité je zmínit, že motiv nemusí být pouze jeden, může jich být mnohonásobně více, avšak pouze jeden motiv je motivem hlavním, který nakonec zvítězí nad ostatními motivy a ovlivní výběr chování. Je možné najít mnoho výkladů pojmu motivace, některé výklady se zaměřují na příčinu motivace, jiné na působení motivů na naše chování (Kocmanová 2009: 15).³¹

Motivování dobrovolníků by se dalo přirovnat ke vztahu. Pokud chceme, aby vše bylo, jak má být, musíme se o vztah, stejně tak o dobrovolníky, starat a stále jim dávat další a další motivace k pokračování. Motivovat dobrovolníky můžeme například tak, že jim dáme možnost dalšího růstu, poskytneme jim zpětnou vazbu, v níž můžeme upozornit na případné chyby a také vyzvedneme jejich přednosti, vytváříme jim pozitivní atmosféru (Česká kancelář programu Culture 2011: 24).

3.2 Dělení motivace

Jednou z možností je dělit motivaci na vnitřní a vnější. Toto rozdělení je velmi podstatné (Protein 2006). Vnitřní motivace má za cíl ukazovat, že dobrovolníci vykonávají dobrovolnickou aktivitu, jelikož je to jejich cíl. Vnější motivace vychází oproti té vnitřní zvnějšku, tedy není ovlivněna chycem uvnitř člověka, ale mohou ji ovlivnit aspekty typu sociálního okolí, tedy komunita, rodina, vrstevníci a jiné (Klimešová 2012: 33). V této práci se zaměřím spíše na dělení skrze statistickou analýzu z let 1999–2000, v níž byly vytipovány tři základní motivace k dobrovolnictví. První typ motivace je konvenční či normativní motivace. Jak je již z názvu zřejmé, hrají zde důležitou roli normy. Tato motivace a normy byly více zmíněny v podkapitole 2.8. Dalším druhem je nerozvinutá motivace k dobrovolnictví. „Jde o motivaci omezenou na skupinu prvků, které vytvářejí základní prostor pro rozhodování dobrovolníků“ (Kocmanová 2009: 20), jako například důvěra v organizaci (Tamtéž).

Zejména je pro tuto diplomovou práci klíčový třetí typ, tedy reciproční motivace. Zde se jedná o otázku egoismu, tedy spojení dobrovolné práce pro ostatní, ale také pro svůj vlastní prospěch. Zde se tedy nabízí otázka čistého altruismu, které bych chtěla věnovat větší pozornost, jelikož u některých mých informantů vyšlo najevo, že i přesto, že dobrovolnickou

---

³⁰ Například ji můžeme najít v práci Procházkové z roku 2018. Procházková, T. 2018. *Teorie motivace podle Maslowa*. Dostupné z: <https://www.mentem.cz/blog/teorie-motivace/> [4. 3. 2021].

³¹ Uvědomuji si, že by bylo možné rozebrat více motivy a potřeby, nicméně pro tuto práci to nepovažuji za stěžejní, pro moji práci je stěžejní motivace, proto jí bude věnována větší pozornost.

činnost vykonávali z altruistického hlediska, tedy mysleli na druhé, myšlenka na sebe sama byla také v nemalé míře přítomná. Stejně jako na motivaci, tak také na altruismus a s ním související egoismus, bude pohlíženo spíše z roviny psychologické, protože psychologická rovina zahrnuje i egoistické motivy (Nakonečný 2009: 106–109). Pojem altruismus a jeho problematika je opravdu velkou otázkou k polemizaci. Altruismus je velmi starý pojem, mluvil o něm již Darwin či Comte. Od té doby se tímto pojmem zabývalo nemalé množství autorů, jedním z nich je například Wilson v díle O lidské přirozenosti, který rozdělil altruismus na altruismus měkkého a tvrdého jádra. O altruismu tvrdého jádra hovoříme například v rodině (Semianová 2006: 21–24).

„S rozvojem evolučních teorií se pohled na altruismus změnil. Přestal být chápán jako projev lidské nezištnosti, naopak byla zdůrazněna jeho výhodnost pro reprodukci našich genů“ (Týcová 2012: 13). Dříve bylo tedy častým tématem, že altruismus byl brán jako protiklad egoismu, nicméně toto pojetí je již spíše minulostí, v současné době velká spousta autorů, jako například Mlčák či Rochester. Frič a Vávra také poukazují na fakt, že dobrovolníci s touto motivací nemají pouze altruistické smýšlení, nýbrž i egoistické prvky, jako například vybudování sociálního statusu v komunitě či jeho zvýšení (Frič, Vávra 2012: 30).

Podle Mlčáka je altruismus „[...] speciálním druhem prosociálního chování, který je velmi vzácný a patří k nejušlechtilejší formě chování člověka“ (Mlčák 2018). I přesto, že je v této práci věnována nemalá pozornost egoismu a altruismu, tyto dva pojmy nejsou řešeny ve všech kulturách. Této problematice nevěnují pozornost mnohé mimoevropské kultury či náboženství, jako je tomu například u věřících buddhistů či taoistů. Zde je totiž smýšlení ve prospěch druhých považováno za samozřejmost (Zášková 2009: 24).

Skutečně je možné, aby motivace jedince byla zcela altruistická bez nějakého pomyslení na svůj vlastní prospěch? Nakonečný zmiňuje, že i přes egoistickou povahu lidí, altruistické činy existují (Nakonečný 2009: 221). Toto tvrzení je poněkud kontrastní, avšak Nakonečný dodává, že je otázkou, jak jsou altruistické činy motivovány (Tamtéž). V této souvislosti se mi vybaví dílo Všichni hrajeme divadlo od Goffmana, jelikož Nakonečný zmiňuje, že jednou z možností čistého altruismu je pouze maskovaná forma egoismu, tedy fakt, že lidé mohou svoji motivaci maskovat a navenek se projevat jako lidé, kteří vykonávají určitou činnost pouze z altruistického důvodu, i když opak může být pravdou. Nabízí se zde tedy jistá souvislost, kterou autor sám potvrzuje, mezi altruismem a osobní morálkou (Nakonečný 2009: 229). I Doležalová zmiňuje, že mezi altruismem

a osobní morálkou panuje souvislost. U jedince je altruismus považován za znak morálního chování (Doležalová 2008: 20).

3.3 Altruismus, aneb všichni hrajeme divadlo

V této podkapitole bych se ráda zaměřila na problematiku sociálních rolí, na problematiku altruismu a egoismu u dobrovolníků v souvislosti s dílem *Všichni hrajeme divadlo*.

Dílo autora Goffmana jsem si vybrala proto, že autor pohlíží na problematiku vztahů mezi lidmi a jejich rolemi skrze sociální psychologii, což je blízké této práci a jejímu pojetí.

Je samozřejmé, že je více děl, skrze které by se dala přiblížit problematika altruismu a egoismu, které jsou datem vzniku mladší než dílo Goffmana³². Jedním z příkladů je dílo *The limits of altruism* od Hardina. Autor v díle rozebírá problematiku altruismu a egoismu, nicméně toto dílo je zaměřeno převážně ekologicky. Dílo Goffmana jsem si vybrala, jelikož pojednává o společenském světě skrze dramaturgickou sociologii, věnuje se sociálním rolím. Dále je mi na autorově pojetí sympatické, že předkládá složitost naší společnosti a že tento koncept nabízí možné vlastní pokračování. Toto pokračování v této práci rozvinu skrze problematiku egoismu a altruismu u dobrovolníků.

Poselství této knihy vnímám v předání myšlenky, že v každém styku, v každé interakci zastáváme a hrajeme nějakou roli. Při hraní nějaké role (záleží na kontextu situace) vědomě či nevědomě neodhalujeme naše já. Neodhalením vlastního já se snažíme přesvědčit ostatní o pravosti svého jednání. Záměrně jsem zmínila, že jedinec vědomě či nevědomě odhaluje vlastní já, jelikož jsou dva případy, ke kterým v tomto procesu dochází. První případ znamená, že jedinec je zcela ztotožněn se svojí rolí a hraje svoji roli tak dobře, že mu to věří i ostatní lidé. Druhým případem je opak případu prvního, tedy jedinec se svojí vykonávanou rolí neztotožňuje. Zde autor hovoří o cynismu. „Tato možnost je pochopitelná, protože nikdo není v tak výhodné pozorovatelské pozici, aby prohlédl hraný výstup, jako osoba, která ho sama hraje“ (Goffman 1999: 25). Tyto dvě popsané situace, tedy situace, kdy se autor s danou

---

³² Dílo E. Goffmana je dále rozpracovááno jinými autory, například Goffmanovu teorie rozpracoval Giddens (Sedláčková 2004: 22). V dalších letech se tomuto tématu věnovalo více prací, například zde odkáží na práci Novotné. Novotná, V. 2015. *Osobnost a role (filozofické, psychologické a sociologické pohledy na sebezprezentaci v každodenní sociální realitě*. Dostupné z: https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/19116/1/BP_NovotnaVera2015.pdf [16. 3. 2021].

rolí ztotožňuje či neztotožňuje, jsou považovány za extrémny, obvykle spíše dochází k prolínání těchto situací (Goffman 1999: 25). „Cynický jednatel může klamat diváky – pro jak se domnívá – jejich vlastní dobro nebo pro dobro komunity a podobně“ (Goffman 1999: 26). Je možné, že dobrovolníci, kteří mají vykonstruovanou představu obětavého dobrovolníka, mohou předstírat svoji pouze altruistickou motivaci.

Aby jednatel dosáhl kontroly nad reakcí ostatních při svém vystupování, musí ostatní ovlivnit ještě před nastalou situací (Goffman 1999: 12). Důležité je, že jedinec při předvádění svojí role usiluje o navození a dosažení dojmu, který chce v divákovi vyvolat. Kvůli tomuto má jedinec tendenci kontrolovat vnímání diváka. Tímto požadovaným dojmem může ovlivnit vnímání diváka a své následné prezentace svého výkonu. Autor zmiňuje, že existují dva modely, které formulují vlastní pojetí chování, těmito modely jsou: skutky myšleny upřímně a naproti nim je faleš, skutky, které nejsou myšleny upřímně. Falešné výkony se dále dělí na ty, které máme brát vážně a na ty, které vážně brát nemáme (Goffman 1999: 69).

Podle Goffmana herec, tedy člověk, jenž hraje svoji roli, předpokládá, že mu diváci budou tuto jeho roli důvěřovat. Masky nám zakrývá či ukazuje pravdivé hercovo já. Je možné hovořit o možném vzniku společenského vztahu, tento vztah může vzniknout, pokud jednatel sleduje stejné publikum při různých představeních (Goffman 1999: 22).

V této kapitole budou zmíněny výpovědi informantů, na kterých bude ukázáno, do jaké míry altruisticky smýšlí a jak jde altruismus ruku v ruce s egoismem i přesto, že si to jedinci nemusí vždy připustit. Goffman zmiňuje, že jedinec se někdy může chovat vypočítavě a také tak, aby v dalším člověku či lidech vyvolal reakci, kterou v nich vyvolat chce. Autor poukazuje na situaci, že dotyčný jedinec si mnohdy neuvědomí, jakým způsobem jedná, že je jeho chování například vypočítavé. Jako důležité autor zmiňuje, že se jedinec někdy chová způsobem, který po něm vyžaduje tradice v sociální skupině, do které spadá. Nemusí to být tedy vždy reakce okolí (myšleno například příznivé přijetí ostatních), která ukládá jednateli jednat daným způsobem. Někdy však může dojít k situaci, že jedinec se chová způsobem, který si ostatní jedinci mohou vyložit zcela odlišně, než byl jedincův záměr. Autor však upozorňuje na jednu poznámku ohledně reakce okolí. Jedincovo „publikum“ si může jeho chování rozdělit na dvě části, první částí je verbální chování, které může jedinec ovlivnit, například pomocí manipulace. V druhé části se jedná o to, jakým celkovým dojmem jedinec působí. Aspekty, jež jedinec nemůže ovlivnit, mohou posloužit ke kontrole aspektů, kterými se jedinec prezentuje a které lze ovlivnit. Jedinec si tedy vědomě uvědomuje pouze jeden aspekt svého chování, jeho „publikum“ si uvědomuje i druhý proud chování (Goffman

1999: 14). „[...] S tím je svázán druhý princip, totiž, že jednotlivec, který implicitně či explicitně naznačuje, že patří k určitému společenskému typu, by měl ve skutečnosti být tím, za koho se prohlašuje“ (Goffman 1999: 19). V případě této diplomové práce by tedy lidé, kteří vykonávají dobrovolnou činnost a prezentují se jako dobrovolníci, měli skutečně vykonávat dobrovolnou činnost a měli by mít v sobě podpořené filantropické smýšlení.

V momentě, kdy se herec snaží udržet dojem, je tato snaha spojena s kontrolováním výrazových prostředků a spadá pod ní mnoho dramaturgických výrazů, jimiž jsou fasáda, scéna, role, dramatizace a další a také tým. Tým zmiňuji záměrně z výčtu těchto pojmů na posledním místě, jelikož chci na týmu uvést příklad dobrovolnictví. Týmem je myšlena skupina jednotlivců, kteří hrají stejnou hru, tedy realizují stejný úkol. Zde je tedy podstatné, že je vždy více týmu a co je ještě podstatnější, že každý hraje před druhým týmem svoji roli, svoji úlohu. Jeden pomyslný tým si můžeme představit jako tým dobrovolníků, tento tým tedy tvoří lidé, kteří vykonávají nějakou dobrovolnou činnost, v případě této diplomové práce, dobrovolně pomáhali v době pandemie a za druhý tým si můžeme představit lidi, kteří dobrovolně nepomáhali ani před pandemií, ani v době pandemie. Každý z těchto týmů vykonává svoji úlohu a hraje svoji roli před druhým týmem. Zde bych chtěla psát o tom, že dobrovolníka má většina lidí zažitého jako člověka, který dobrovolně pomáhá na úkor svého vlastního času a bez vidiny nějaké větší odměny, tedy jako altruistu.

Mnoho lidí dříve nenapadlo bez hlubšího zamyšlení, že by dobrovolníci mohli mít i egoistické motivy. V současné době je to již poměrně běžný fakt, potvrzuje to mnoho výzkumů a autorů, jako například Rochester uvádí, že motivace dobrovolníků se skládá z altruismu a egoismu, že je tedy směsicí těchto dvou pojmů (Frič, Vávra 2012: 59). Se symbiózou egoismu a altruismu souhlasí i Hustinx a Lammertyn (Frič, Vávra 2012: 85). Dále se k tomuto tématu vyjadřuje například Záškodná, podle níž „většina současných psychologů zastává názor univerzálního egoismu, to znamená, že všechno lidské chování, včetně altruismu, je produktem sloužícím egoistickým motivům“ (Záškodná 2009: 43). Informant Jan vystihl symbiózu altruismu a egoismu jako přecházení z jedné fáze do druhé, tedy, v motivaci prvotní zmiňuje egoistické prvky, které poté v motivaci, která ho vedla k pokračování v dobrovolnictví, přechází v prvky altruistické, tedy egoistické prvky přešly do prvků altruistických. „*Ta prvotní motivace byla osobní, sobecká stránka a ta druhotná byla, že sem viděl, že ty lidi potřebujou pomoci doopravdy*“ (Informant Jan). Zde mohu zmínit například výpověď informantky Andrey 2, která mluvila o směsici altruistických i egoistických důvodech.

„Mě to zaujalo, hlavně teda z toho důvodu, že sem si říkala, že mám docela dost času a ráda bych se taky trošku uplatnila v oboru a že bych chtěla zkusit něco takovýho, vlastně to doučování sem si říkala, že to bude mít nějaký smysl, že to není, že bych to dělala vyloženě kvůli penězům nebo takhle, jasně, že ty peníze se hoděj nebo tak, ale jakoby to moje nadšení bylo hlavně z toho, že můžu někomu pomoci a že z toho budu mít nějaký nový zkušenosti a celkově, že mě baví prostě ta práce s dětma, že se něčemu přiučím a podobně“ (Informantka Andrea 2). Jako tomu bylo u informantky Andrey 2, stejně tak to mu bylo u informantky Marie. „Šila jsem hlavně proto, že jsem měla strach o svý blízky, měla jsem strach, že něco můžou chytnout, ale taky jsem měla strach, že budou potrestaní, když tu roušku mít nebudou, když je to nařízený. Taky jsem se potřebovala něčím zaměstnat, by mě asi hráblo, kdybych furt jen poslouchala ty zprávy a nic nedělala“ (Informantka Marie).

Oproti tomu u informanta Petra nebyl přítomný egoismus, uvedl, že byl motivován skrze víru a rodinu, v níž vyrostl a že chtěl být pouze nápomocný. Informantka Sabina nejdříve uváděla pouze altruistické motivy a po mém doptávání se uvedla tedy i ty egoistické. Po rozebrání tohoto faktu uvedla, že nad tím takto nikdy nepřemýšlela, tudíž to pro ni bylo do jisté míry zřejmě nové zjištění, či se mohla sama do jisté míry oklamávat. Zde mohou hrát roli stereotypy, kdy si jedinci myslí, že musí smýšlet pouze altruisticky, a nikoliv i egoisticky, že jim to například ubírá na kvalitě role dobrovolníka. Hrají tedy před druhým týmem, týmem, jenž se skládá z lidí, kteří nevykovali/nevykonávají dobrovolnickou činnost, představení, ve kterém se snaží svoji roli idealizovat, tedy předvést ji v lepším světle, než ve skutečnosti je.

Při realizaci výzkumu a při následné analýze mi vyplynulo, že všichni informanti, kromě informanta Petra³³, měli i egoistické motivy k začátku dobrovolnictví, ne pouze altruistické, jak někteří nejdříve uváděli. Nemám v úmyslu tím říci, že moji informanti mě klamali, či že mě klamali záměrně, některé z nich znám osobně a myslím si, že klamali spíše sami sebe a že je ani nenapadlo se více zamýšlet nad symbiózou altruismu a egoismu. Goffman zmiňuje, že maska reprezentuje představu, kterou jsme si sami o sobě vytvořili, tuto naši představu se snažíme naplnit (Goffman 1999: 27).

Goffman také zmiňuje pojem dramatizace práce, u které do určité míry dochází i mezi dobrovolníky, kteří se snaží zviditelnit neviditelné náklady (Goffman 1999: 37–38). Autor

---

³³ Reciproční altruismus hovoří o tom, že lidé, i když jednají ve prospěch lidí druhých, tedy smýšlejí altruisticky, smýšlí i egoisticky přes vnitřní potřebu, kterou povzbuzuje odměna. Vyšlo mi u jediného informanta Petra, že nesmyslel egoisticky, nicméně některé zdroje uvádějí, že i v náboženství je čekána odměna za své altruistické činy, například v podobě vstupenky do nebe/ráje (Kočárová 2020).

poukazuje na fakt, že mnohdy může být dramtizace pro jednotlivce problémem. Mohla bych zde uvést příklad dobrovolnictví. Pokud člověk pomáhá viditelným způsobem, tedy tak, že například v době pandemie rozvážel seniorům nákupy, byl ostatními uznáván, někteří dobrovolníci, kteří šili například doma roušky či vyráběli ochranné štíty, nemuseli být takovým způsobem uznáváni, jelikož lidé ani nevěděli, že tuto dobrovolnou činnost doma vykonávají (Goffman 1999: 37). Tomu takto mohlo být například v případě informantky Andrey 2, která doučovala děti a její domácí přípravu na doučování nikdo neviděl, stejně tak v případě informantky Marie, která šila doma roušky či v případě informanta Petra, který se věnoval výrobě ochranných štítů. Tuto domácí práci a s ní spojený vynaložený čas nebyl vidět natolik jako například v případě informantky Andrey 1, či Sabiny, které byly takzvaně na očích při zásobování seniorů či při pořádání různých aktivit pro seniory.

Herci si obvykle snaží držet svoji identitu, kterou prezentují. To, jak vnímáme svoji sociální roli, je ovlivňováno naší identitou. Pokud nastane situace, že se nám naše současná identita vzdaluje, či se s ní zcela neztotožňujeme, tomuto stavu říkáme krize identity. Tato krize netrvá věčně a obvykle se vše vrátí po odchodu krize k původnímu stavu. Zde tedy hovoříme o pojmu, jenž autor nazval „Vystoupení z role“ (Goffman 1999: 165–166). „Zdá se, že pro jednotlivce je daleko jednodušší rozhodnout, jaký vztah vyžadovat od ostatních a jaký vztah jim nabídnout v samém počátku setkání, než měnit rozvíjející se vztahy v průběhu interakce“ (Goffman 1999: 17). Tato situace mohla nastat u některých mých informantů v momentě, kdy byli konfrontováni se situací, že nejednají pouze altruisticky.

3.4 Altruismus, dobrovolnictví jako nezištný dar

Výše jsme se dozvěděli, jak se altruistické myšlenky prolínají s egoistickými. V podkapitole 2.2 jsem poukázala na možné nahlížení na dobrovolnictví skrze ekonomickou stránku. V této kapitole bude důležité propojení dobrovolnictví s ekonomickou antropologií. Někteří lidé zmiňují, že vykonávají dobrovolnou činnost zcela zdarma, bez nároku na jakoukoliv odměnu a zcela z altruistického důvodu. „Dobrovolnictví ‚bez nároku na odměnu‘ také není zcela samozřejmé: náhrady výdajů při dobrovolnické práci se běžně proplácí (cestovné, stravné), běžné jsou také symbolické dárky a odměny jako projev uznání“ (Frič, Pospíšilová 2010: 10). Jak zmiňuje jedna z autorek Bulová, v dobrovolnictví je skvělé, že není prospěšné pouze pro jednu zúčastněnou stranu, ale pro dvě strany. Jedné straně přináší pomoc a druhé straně například pocit užitečnosti, efektivnější vyplnění volného času, sociální kontakt a další užitečné věci, jako například obohacení o nové vědomosti, dovednosti, zkušenosti (Bulová a kolektiv 2020: 6). Zde bych ráda uvedla příklad jedné z mých informantek, konkrétně

informantky Jany. Jana je milovnicí zvířat, ale sama žádné zvíře doma mít kvůli svým rodičům nemůže. I to byl zřejmě jeden z důvodů, proč se rozhodla dobrovolně pomoci a zapojila se právě v této oblasti. *„Když jsem zaznamenala, že bych mohla dobrovolně pomoci s venčením pejsků, hned jsem si řekla, že se zapojím. Psy mám moc ráda, ale doma je nechcou, tak jsem si říkala, že spojím příjemný s užitečným, někomu pomůžu a zároveň budu moct mít pocit, že jsem konečně panička“* (Informantka Jana). Dalo by se sem zařadit poznání a navázání nových kontaktů, lidí, efektivnější využití svého volného času, získání nových vědomostí a zkušeností, zkrátka obohacení se a díky tomu rozvinutí svého symbolického kapitálu.

Podobný případ by se dal uvést i v případě další informantky Elišky, u které se jednalo spíše o možnou ekonomickou rovinu. Informantka Eliška se v první linii nebála a snažila se pomoci, jak to bylo možné. Uvědomuje si plně svoje životní poslání, které si zvolila a přistupuje k němu zodpovědně. *„Člověk asi neměl na vybranou, jestli bude v první linii nebo ne. Zvolil si to tím, že už kdysi si vybral povolání, já jsem šla do toho s tím, že se něco může stát, ale přesto jsem chtěla pomáhat lidem“* (Informantka Eliška). Zapojila se do testování, také brala směny navíc, jelikož jak sama říká, je bezdětná, tak chtěla i pomoci dalším sestřám, které mají doma malé děti. I přesto, že sama byla ohrožená, nelitovala se a naopak zmiňovala, že jsou i jiné pozice, které lidé tolik nezmiňují a nejsou ohodnoceny tak, jak by měly být, například prodavačky. *„Z první linie jsem strach neměla, dobrovolně jsem se hlásila i na služby navíc. Já jsem zdravotník a myslím si, že jsme na tom nebyli nejhůř. Do první linie by se měli počítat i prodavači a všichni, kdo zajišťovali takové potřeby“* (Informantka Eliška). Samozřejmě, že člověka napadne myšlenka, že se zde nemusí jednat o zcela čistý altruismus, že směny navíc mohla brát i kvůli vyššímu finančnímu ohodnocení. Toto moje informantka Eliška popírá, vyjadřuje se k finančnímu ohodnocení se slovy: *„Ohledně finanční stránky a odměn jsem nad tím ani nepřemýšlela. Teď to беру jako dobrý bonus za to, co dělám. Ale když se všechno bude zase opakovat, neváhám do toho jít znovu a vypomoci, jak jen budu moc“* (Informantka Eliška).

I když to není na první pohled zcela zřejmé, na dobrovolnictví je možné nahlížet skrze ekonomickou antropologii, kde dochází k výměně darů, i přesto, že dar nemusí být zcela nutně oplacen, zde záleží na motivaci dobrovolníka, jestli začal s dobrovolnictvím s altruistickou či egoistickou představou. Lze tedy na dobrovolnictví pohlížet jak ze vztahu oboustranného procesu darování, či nenutnosti a neočekávanosti oplacení daru (Čanigová 2016: 9–11). *„Veškeré ekonomické jednání je svým původem jakýmsi hybridem mezi dobrovolnou a nezištnou službou a zištnou výrobou a směnou užitečných věcí“* (Doležalová

2008: 28). Mauss³⁴ se proslavil dílem Esej o daru, kde vymezil dar jako nástroj recipročního vztahu a projev mezilidských kontaktů. Na dar lze podle Mausse nahlížet i jako na reprezentaci procesů, ke kterým dochází ve společnosti. Charakter jednotlivých společenských systémů je ovlivňován zpětným obdarováváním (Tamtéž). „Celostní fakt daru velmi výstižně ukazuje, jak je naše morálka směsicí dobrovolnosti a závaznosti“ (Doležalová 2008: 29). Dárková výměna je významný sociální fenomén, který odráží způsob, jakým je společnost konstruována (Hayakawa 2014: 15). V případě dobrovolnictví se nejedná o dar hmotný, ale to neznamená, že bychom to nemohli považovat za dar, vždyť mnohdy jsou nehmotné dary o mnoho důležitější než ty hmotné. Dobrovolníci poskytují svoji pomoc, svůj čas, svoji energii, to znamená, že toto se dá považovat za dar, který dobrovolník dobrovolně dává.

Mauss ve svém díle Esej o daru rozebírá mimo jiné i pocit závazku³⁵. O tomto pocitu se dá hovořit i u některých dobrovolníků, kteří mohou vůči lidem či organizaci cítit nějaký závazek, proto se do dobrovolné činnosti zapojí. O možném cítění závazku by se dalo hovořit u informantky Andrey 1. Ta již vykonávala dobrovolnou činnost dříve před pandemií. Dříve docházela do neziskové organizace, která se zaměřuje na práci s dětmi. Chtěla těmto dětem pomoci využít efektivně jejich volný čas. V době pandemie změnila cílovou skupinu a zaměřila se na jednu z nejvíce ohrožených skupin, a sice na seniory. Začlenila se do komunitní iniciativy, kterou zaštiťuje město, ve kterém bydlí. Zapojila se jak v první, tak v druhé vlně pandemie. Jak sama říká, dala hodně na apel médií, který na seniory a jim hrozící nebezpečí velmi poukazoval. Vozila seniorům nákupy, obědy a v létě, když došlo k rozvolnění, chodila s nimi na zahradu, kde jim vyplňovala chybějící osobní kontakt a také jejich volný čas. K hlavní motivaci informantka zmiňuje pocit, že jsou její senioři a o ně se musí postarat. Přistupuje k nim jako k širší rodině. „*Jako motivaci vnímám hodně takový to familiárno, znám ty lidi, oni jsou prostě naši senioři, musíme je ochránit prvně, to jsou oni, co tady vystavili tu naši hasičárnu*“ (Informantka Andrea 1). Z citace je také zřejmé, že k nim cítí určitý závazek. Závazek a s tím mnohdy spojené dilema, zda ho oplátit či přijmout bez oplacení. Závazek je tedy další možný druh motivace k vykonávání dobrovolné činnosti.

---

³⁴ Bourdieu upozorňuje na důležitý fakt, který podle něj Mauss i Strauss opomíjí, a sice na časový interval mezi darem a proti-darem. P. Bourdieu upozorňuje na to, že dar se neoplácí ihned, pokud by byl dar oplácen ihned, mohlo by to být bráno stejně tak, jako když se dar odmítne (Bourdieu 1998: 123).

³⁵ Závazku se věnoval i P. Bourdieu v jeho díle Teorie jednání. P. Bourdieu poukazuje na vnímání darů především v oblastech, kde prováděl svoje zkoumání a na jeho zkoumání v této zemi také podkládal svoje tvrzení. V Alžírě mimo jiné zjistil, že je mnohdy dar považován za neštěstí, jelikož musí být oplácen. Zmiňuje také, že dar je způsob, jak si podmanit druhého člověka a díky závazku, který člověk cítí, si nad ním vytvořit určitou moc (Bourdieu 1998: 123).

4 Interpretace zjištění

Nyní bych ráda přešla k interpretaci zjištění a také k ohlédnutí se za mým výzkumem.

Výzkum probíhal přibližně od druhé poloviny roku 2019 a poté pokračoval v první polovině roku 2020. Během této doby jsem kontaktovala tři organizace, které mají působiště v kraji Vysočina a celkově zasahují do všech okresů kraje Vysočina. Kraj Vysočina byl tedy mým terénem. Také jsem díky těmto informacím specifikovala svoje informanty, tedy snažila jsem se díky svým informantům obsáhnout každý druh dobrovolnictví, jež vygenerovala doba pandemie a jež je používán v kraji Vysočina. Během realizace výzkumu bylo nashromážděno nemalé množství dat, avšak ne všechny data byla zveřejněna.

Jelikož tato práce vznikla za doby pandemie, ráda bych před interpretací výzkumných otázek přiblížila dobu pandemie v souvislosti s dobrovolnictvím. Zaměřila jsem se tedy na komparaci doby pandemie s dobou před pandemií z pohledu dobrovolnictví. Doba pandemie měla mnoho úskalí, která zde nebudu více rozebírat. Pro moji práci je zásadní jedno z pozitiv této doby, tedy dobrovolnictví. Mezi dobrovolnictvím před pandemií a v době pandemie je zásadní rozdíl v přesunu kontaktního dobrovolnictví na nekontaktní. Tedy není možné docházet do centra, organizace, ale většina kontaktního života se přesunula do nekontaktní formy či do virtuálního světa. V době pandemie se stal internet velmi přínosným pro dobrovolnictví. Internet plnil funkci efektivnosti, rychlosti a dostupnosti. Organizace a centra mohly snadněji shromáždit nemalý počet dobrovolníků. I komunikace s nimi byla snadnější. Stejně tak byla komunikace snadnější i pro druhou zúčastněnou stranu. Například informantka Andrea 2 a informant Jan zmínili, že začali vykonávat dobrovolnou činnost díky internetu, konkrétně viděli nabídky na Facebooku. *„Já jsem dobrovolničil ve dvou organizacích, vlastně. V první organizaci jsem, vlastně jsem se k tomu dostal tak, že přes Facebook tý organizace se zeptali, jestli někdo náhodou nechce dobrovolničit jakože tam mají nějaký místo, že někoho schánijou a tak dále“* (Informant Jan).

Doba pandemie vygenerovala nové druhy dobrovolnictví. Co se týče třech mnou oslovených organizací, kde jsem komunikovala výhradně s koordinátorkami dobrovolníků, mírně se u nich lišily jejich výpovědi. Mezi společné druhy dobrovolnictví patří v první vlně šití roušek, nákupy ať už pro seniory, tak pro lidi v karanténě, poté byly dvěma za tří oslovených organizací zmíněni senioři, jejich volný čas, různé akce typu zpívání přes plot a podobně. Poté byl zmíněn rozvoz obědů, asistence při odběrech testů, zapojení se do potravinové sbírky, doučování dětí, venčení domácích mazlíčků a roznos desinfekce.

Ve druhé vlně bylo také zmíněno šití roušek, avšak v omezenějším množství, jelikož již roušky nebyly nedostatkovým zbožím jako v první vlně. Pokračovalo se v doučování dětí, v nákupech seniorům a lidem v karanténě, těmto lidem byli venčeni i domácí mazlíčci a také se opět nezapomínalo na seniory a jejich psychický stav spojený i s trávením volného času. Toto jsou druhy dobrovolnictví, které zmínily organizace, se kterými jsem byla v kontaktu. Neznamená to však, že by tyto nové druhy dobrovolnictví naprosto upozadily druhy dobrovolnictví, které byly běžné pro dobu před pandemií, jako například navštěvování seniorů a zpříjemnění jejich volného času. Tento druh dobrovolnictví byl stále vykonáván, avšak jinak, musely být dodržována přísnější pravidla.

Co se týče faktorů, které ovlivňují motivaci, nejvíce zmiňovaná byla pomoc druhému, tedy vnitřní potřeba někomu pomoci. Do altruistických aspektů by bylo možné zařadit možnost někomu něco předat, vědomosti. Mezi egoistické motivy bych z výpovědí informantů zařadila potřebu cítit se potřebný a realizace si svých přání, tužeb skrze dobrovolnictví, obohacení se a strach o sebe a také efektivní trávení volného času, které bylo zmiňováno v hojném počtu. Dalo by se sem zařadit i chtít být součástí situace, tedy patřit do komunity. Také byly zmiňovány faktory typu pocit závazku či zodpovědnosti. Dvě informantky k dobrovolnictví přivedl výkon jejich pracovní pozice.

Jedna informantka zmínila také vlastní zkušenost. „[...] jako druhá věc si myslím, že sem do toho šla, že celkově ráda pomáhám lidem a myslím si, že to je právě tím, že doma mě k tomu právě moc nevedli a celkově, jak to říct, ne že by mě rodiče úplně zanedbávali, ale neměla jsem to v dětství tak jednoduchý a vím, že po finanční stránce a celkově, že sem vlastně nikdy nepoznala svého tatku a ještě jsem jiného původu, tak jsem se často setkala se šikanou a podobně a nějak jsem si z toho vzala příklad. Proto bych ráda teďka těmdle dětem pomohla, aby vlastně když je někdo bude šikanovat tím, že je to romská rodina, jakýho jsou původu, že jsou sociálně slabší a tak, tím, že sem si něčím podobným prošla, tak se jim snažím říct, že oni by pak neměly bejt stejný, protože hodně těchdle dětí si pak řekne, jako když jsou starší, neřeknou si to, ale chovaj se tak, jak se chovaly ty děti jako ty zlý a mstěj se a já se snažím je naučit bejt dobrej člověk“ (Informantka Andrea 2).

Někteří informanti zmínili i víru. Informant Petr zmínil, že je věřící a že ho jeho víra podle něj ovlivnila, avšak informantka Sabina zmínila, že se domnívá, že i přesto, že věří v Boha, že se nedomnívá, že by ji tato skutečnost ovlivnila v její cestě k dobrovolnictví. Informantka Andrea 2 například uvedla, že věří v karmu, že je jí sympatický buddhismus a že zde možné ovlivnění spatřuje jako reálné. I přesto, že pandemii jako faktor ovlivnění nezmínily všichni informanti, podle mého názoru je tento faktor nejvíce rozhodující, jelikož

všichni informanti kromě informantky Andrey 1 začali s dobrovolnictvím až v době pandemie. S pandemií se pojí již výše zmíněný strach či potřeba být součástí. Informantka Andrea 2 se vyjádřila, že přemýšlí o tom, že by se s dětmi, které doučovala během pandemie, zůstala v kontaktu i po skončení pandemie. „*Kdyby nebyla pandemie, tak by ten projekt vůbec nevznikl, ale kdyby vznikl, určitě bych do toho taky šla a zkusila to*“ (Informantka Andrea 2).

Oproti tomu informant Jan zmiňuje, že by nezačal s dobrovolnou činností, kdyby nebyla pandemie. „*Za prvý tam bude faktor, že to zasáhlo strašně moc velký počet lidí, zasáhlo to celou planetu, takže jsem potřeboval tomu boji přispět a zároveň předtím jakože nebyla žádná motivace, byla motivace nějakým způsobem pomáhat, ale nebyl už ten reálný efekt, který sem mohl hnedka vidět, když se šili roušky, tak sem hnedka viděl roušku, když sem nakoupil, tak sem hnedka nakoupil. Měl jsem prostě hned tu zpětnou odezvu a taky je to kvůli tomu, že v týhle době se to dobrovolnictví shání strašně dobře a lehce. Je pravda, že předtím jsem ho nescháněl, ale prostě teďka mě ty příležitosti prostě bouchly do nosu, dá se říct a prostě jsem řekl, proč ne, máš čas. Ale předtím jsem spíš upřednostňoval sebe a jako nějaký užívání si života, trávení volného času s kamarádama, věnování se učení a tak dále. Měl jsem jiné priority, dá se říct a teďka, když prostě všechno vypadlo, tajty moje priority, tak se u mě nastartovalo to dobrovolničení. Ustoupily prostě ty priority, který sem měl předtím. A nastoupila priorita být ten užitečný člověk*“ (Informant Jan). Pandemie je tedy podle mého názoru nejzásadnější motivací pro začátek dobrovolnictví v době pandemie.

Ještě nemohu opomenout jako ovlivňující aspekt rodinu a vrstevníky ve škole. V tomto smyslu byla odhalena i druhá strana mince, tedy demotivace. Zde totiž informanti hovořili jak o kladné motivaci, tak o demotivaci, kde zmiňovali například fakt, že rodiče v nich altruistické smýšlení nerozvíjeli či vůči cizím lidem potlačovali. „*No, jestli mě něco ovlivnilo nebo proč sem pomáhala, to přesně nevím, prostě to mám v sobě, naši to ve mně teda nepodporovali, naši mě nepodporovali, dá se říct v ničem no, když vidím, že je potřeba pomoc pro dobro věci, tak se nerozmýšlím a automaticky to udělám*“ (Informantka Marie).

Dále někteří informanti poukázali na symbiózu altruismu a egoismu. Záměrně zmiňují někteří, jelikož někteří informanti nejdříve zmiňovali pouze altruistické motivy a až po mém doptání se následně rozpovídali o egoistických motivech. Také někteří informanti zmínili egoistické motivy ve svém vyprávění, avšak více se nad symbiózou altruismu a egoismu nezamýšleli. Ve výzkumu jsem tedy věnovala mimo jiné nemalou pozornost symbióze altruismu a egoismu, což jsem neměla při začátku výzkumu v úmyslu. Dříve bylo často uváděno altruistické smýšlení a také profil obětavého dobrovolníka, který při motivaci k dobrovolnictví nemyslí na sebe, nýbrž pouze na ostatní. O čistém altruismu a s ním

souvisejícím egoismu jsem se více zmiňovala v kapitole 3. Z výpovědí mých informantů mi vyplynulo, že každý z nich kromě informanta Petra při začátku s dobrovolnictvím nesmyslel zcela altruisticky. Je to zřejmé například z výpovědi mé informantky Jany, která zmínila, že začala dobrovolně pomáhat v době pandemie s venčením domácích mazlíčků. Sama si vždy přála mít domácí zvíře, nicméně její přání nebyla naplněna, proto se dobrovolně zapojila do tohoto druhu dobrovolné činnosti. Zde si mohla alespoň v malé míře uspokojit svoje touhy. Dále například informantka Andrea 1 začala s dobrovolnou činností, jelikož cítila dluh k okolním lidem, je zde tedy možné uvést, že chtěla tento dluh pomyslně splatit. Také u informantky Marie by se dalo hovořit o altruistickém, avšak rovněž egoistickém smýšlení. Ve své výpovědi uváděla, že začala s dobrovolnictvím kvůli strachu o druhé – o své blízké, ale mimo jiné také strach o svůj psychický stav, potřebovala se zaměstnat nějakou činností, která by jí rozptýlila mysl a využila by efektivně svůj volný čas. Uvedu zde příklad informanta Luděk, který také jednal mj. z egoistických důvodů. „*Začal sem s tím nejdřív kvůli tetě, protože mě o to požádala a potom jsem pokračoval, protože jsem zjistil, že je to dobrý využití volného času*“ (Informant Luděk). Informantka Sabina zmínila, že začala, aby měla možnost sdílet s ostatními podobné zážitky a také aby se obohatila. U jediného informanta Petra nebyl v jeho výpovědi přítomný egoismus, zmiňoval, že chtěl pomoci bližním, že mu to takto bylo od mládí vštepováno, byl vychováván v křesťanské rodině. Zde by bylo možné polemizovat o skrytém egoismu v podobě zvýšení statusu v komunitě či přijímání kladného hodnocení ať už v komunitě, či v rodině. Na mě výpověď informanta Petra tímto způsobem nepůsobila. Díky svému výzkumu se mohu přiklonit k názorům, které zmiňuji výše v podkapitolách o altruismu, kde se autoři zmiňují o symbióze altruismu a egoismu.

5 Závěr

Dobrovolnictví je téma, které je, bylo a zřejmě i bude tématem aktuálním a často skloňovaným, i když zřejmě v měnících se podobách. Dobrovolnictví je poskytováno v různých podobách různým lidem vykonávajících různé role skrze různé věkové kategorie, avšak je vykonáváno „srdcem“. Tato práce se zabývá dobrovolnictvím v době pandemie Covid-19. Dobrovolnictví v době pandemie bylo zkoumáno v kraji Vysočina.

Tato diplomová práce se tedy zabývala změnou dobrovolnictví v před a v době pandemie. Největší rozdíl mezi dobrovolnictvím v době pandemie a před dobou pandemie vnímám v přesunu kontaktního dobrovolnictví do virtuálního světa. Tato moje domněnka mi byla potvrzena výpověďmi organizací, které byly v rámci výzkumu osloveny. V tomto případě se virtuální svět velmi osvědčil, ať už svojí efektivností, rychlostí i dostupností.

I přesto, že jsem na začátku výzkumu neměla v úmyslu se věnovat problematice altruismu a egoismu, během výzkumu mi vyvstala otázka symbiózy altruismu a egoismu u motivace dobrovolníků, proto jsem se rozhodla této problematice věnovat více, a sice skrze dílo Ervinga Goffmana Všichni hrajeme divadlo. U všech informantů nakonec byla zjištěna symbióza těchto dvou pojmů, kromě informanta Petra. V jeho případě se počíná zdát být zcela altruistický.

Cílem práce bylo zjistit druhy dobrovolnictví, jež vygenerovala pandemie v kraji Vysočina a také faktory, které ovlivnily motivaci u dobrovolníků v době pandemie, proto se nyní zaměřím na tyto hlavní výzkumné otázky. U první z výzkumných otázek (Jaké typy dobrovolnictví vygenerovala doba pandemie v kraji Vysočina?) jsem zjistila, že mezi nové druhy či činnosti dobrovolnictví, jež vygenerovala doba pandemie v kraji Vysočina, se dle oslovených organizací řadí šití roušek, roznos desinfekce, zásobení seniorů, rozvoz obědů, venčení domácích mazlíčků lidem v karanténě, doučování dětí přes internet, asistence při odběrech, zapojení se do potravinové sbírky, pořádání koncertů a kreslení obrázků pro seniory, pořádání výstav, volání se seniory.

Druhá výzkumná otázka se věnovala motivaci a faktorům, které tuto motivaci ovlivňují (Jak faktory ovlivňují motivaci k dobrovolnictví v době pandemie?). Z výzkumu mi vyplynulo, že faktory, které ovlivňují motivaci dobrovolníků v době pandemie, jsou pomoc bližnímu, pocit závazku, náboženské smýšlení, vrstevníci, pocit potřeby, strach o sebe a své blízké, pracovní nasazení, možnost sdílení zážitků s vrstevníky, uspokojení svých přání, obohacení se, doba pandemie i vlastní zkušenost. Někteří informanti zmínili ze strany rodiny a vrstevníků určitou demotivaci.

Uvědomuji si, že se práce mohla ubírat i lehce odlišným směrem. Například tak, že by nebyla zkoumána motivace u všech nově vygenerovaných druhů v době pandemie, ale bylo by možné se zaměřit pouze na jeden druh, ve kterém by byla komparována motivace u jednotlivých dobrovolníků. Také vidím možnost v komparaci využívání jednotlivých druhů dobrovolnictví napříč určitými kraji. Dále by bylo také možné komparovat motivace u dobrovolníků formálních a neformálních. Toto je pouze hrubý výčet možností, jak lze pojmout téma v širším rozsahu.

Použité zdroje

- ADRA 2021. *Výchova k dobrovolnictví*. Dostupné z: <https://www.adra.cz/dobrovolnictvi/frydekmiestek/vychova-k-dobrovolnictvi> [22. 1. 2021]
- Barth, F. 1969. *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Differences*. Bergen: Universitetsforlaget and Boston: Little, Brown & Co.
- Berger, P. L., T. Luckman 2001. *Sociální konstrukce reality: Pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Bourdieu, P. 1998. *Teorie jednání*. Praha: Univerzita Karlova Karolinum. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/econ/jaro2018/BKV_SOPE/um/povinne_texty/Bourdieu_Teorie_jednani.pdf [23. 1. 2021]
- Brooks, I. 2003. *Firemní kultura: jedinci, skupiny, organizace a jejich chování*. Brno: Computer Press.
- Břízová, B. 2020. *Dobrovolnictví*. Dostupné z: <http://www.zsf.jcu.cz/cs/vzdelavani-a-studium/studijni-programy-obory-kurzy/podpurne-studijni-texty/spvs/spvs-dobrovolnictvi> [2. 11. 2020]
- Bulová, M., V. Dobrovolná 2020. *Svět dobrovolnictví*. Jihlava: KOUS Vysočina. Dostupné z: <https://www.kous.cz/images/dokumenty/svet-dobrovolnictvi.pdf> [29. 11. 2020]
- Byznys pro společnost 2020. *Dobrovolnictví v době pandemie*. Dostupné z: <https://byznysprospolecnost.cz/ohlednuti-se-dobrovolnictvi-v-dobe-pandemie/> [2. 12. 2020]
- Connor, W. 1992. *The national and its Myth*. International Journal of Comparative Sociology.
- Čanigová, K. 2016. *Mezi altruismem a turismem: dobrovolnictví s lidmi na útěku*. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/d7jkb/BPKaterinaCanigova.pdf> [28. 12. 2020]
- Česká kancelář programu Culture. 2011. *Dobrovolníci pro kulturu*. Dostupné z: <https://www.culturenet.cz/coKmv4d994Swax/uploads/2014/12/Dobrovolnici-pro-kulturu.pdf> [20. 12. 2020]
- Dekker, P., L. Halman 2003. Volunteering and Values: An Introduction, in P. Frič, T. Pospíšilová a kol., *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. Dostupné z: [file:///C:/Users/Mirek/Downloads/Fri-Pospilov-Vzorce-hodnoty-dobrovolnictv%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Mirek/Downloads/Fri-Pospilov-Vzorce-hodnoty-dobrovolnictv%20(3).pdf) [15. 11. 2020]

- Disman, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Univerzita Karlova. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2015/MVK_23/um/54991882/Disman_Jak_se_vyrabi_socio_logicka_znalost.pdf [2. 11. 2020]
- Dohnalová, M. 2004. *Antropologie občanské společnosti*. Brno: Nadace.
- Doležalová, A. 2008. *Ekonomie, filantropie, altruismus*. Praha: Oeconomica. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:c8710b70-c4a0-11e3-aec3-005056827e52?page=uuid:50c05d70-05ae-11e4-a680-5ef3fc9bb22f> [28. 12. 2020]
- Eriksen, H. T. 2007. *Nationalism and the Internet*. ASEN: Blackwell Publishing Ltd.
- Forró, J. 2017. *Nežádoucí motivace dobrovolníků a další problémy spojené s jejich výběrem*. Dostupné z: https://theses.cz/id/rnpdut/Forr_-_Ne_douc_motivace_dobrovolnk_a_dal_problmy_spjat.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Ddobrovolnictv%C3%AD%26start%3D35 [20. 11. 2020]
- Frič, P., T. Pospíšilová 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. Dostupné z: <file:///C:/Users/Acer/Downloads/Fri-Pospilov-Vzorce-hodnoty-dobrovolnictv.pdf> [15. 11. 2020]
- Frič, P., M. Vávra 2012. *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: HESTIA, AGNES. Dostupné z: <https://www.hest.cz/cdn/public/001140.pdf> [28. 1. 2021]
- Geist, B. 1992. *Sociologický slovník*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, a.s.
- Geertz, C. 2000. *Interpretace kultur*. Praha: SLON.
- Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Nakladatelství Studio Ypsilon. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/file.php/455/Goffman_Dramaturgicka_analyza.pdf [21. 1. 2021]
- Hartnoll, R. a kol. 1997. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (Snowball Sampling)*. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/1660/357/Prirucka_Snowball_Sampling1.pdf [2. 3. 2021]
- Hayakawa, T. 2014. *Selfish giving? Volunteering motivations and the morality of giving*. Dostupné z: http://isn.zrc-sazu.si/files/file/Traditiones/Traditiones_43_3_separati/15_pdfsam_trad_43_3.pdf [27. 12. 2020]
- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Kašpařík, M. 2009. *Analýza dobrovolnických programů a dobrovolníků v rámci Národního dobrovolnického centra Hestia o. s.* Dostupné z: BPTX_2009_1_11270_RZSZPSP05_59081_0_81797.pdf [22. 1. 2021]

- Klimesšová, A. 2012. *Motivace k dobrovolnictví*. Dostupné z: <https://theses.cz/id/fhbeir/1978879> [2. 3. 2021]
- Kocmanová, M. 2009. *Motivace dobrovolníků pracujících s dětmi a mládeží*. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/10350/kocmanov%E1_2009_bp.pdf?sequence=1 [27. 11. 2020]
- Kočárová, D. 2020. *Proč jednáme altruisticky?* Dostupné z: <https://psychologieprokazdeho.cz/proc-jedname-altruisticky/> [8. 3. 2021]
- Kmošek, P. 2018. *Sociální identita*. Dostupné z: <https://www.kmosek.com/slovník/pojem/socialni-identita/> [27. 12. 2020]
- Kusáková, O. 2011. *Analýza motivace dobrovolníků*. Dostupné z: <https://hest.cz/cdn/public/90kusakova2011.pdf> [27. 02. 2021]
- Machovcová, K. 2018. *Předsudky a skupinová příslušnost: Teorie skupinové identity*. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/21802/PREDSUDKY-A-SKUPINOVA-PRISLUSNOST-TEORIE-SKUPINOVE-IDENTITY.html/> [23. 12. 2020]
- Mikanová, A. 2014. *Formální dobrovolnictví jako životní zkušenost věřícího dobrovolníka*. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/63851/130148171.pdf?sequence=1> [21. 1. 2021]
- Mlčák, Z., in Český rozhlas, *Prosociálnímu chování a altruismu se musíme učit. Celoživotně, vysvětluje psycholog*. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/prosocialnimu-chovani-a-altruismu-se-musime-ucit-celozivotne-vysvetluje-7705500> [22. 12. 2020]
- Nakonečný, M. 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/fsps/podzim2012/bp1177/um/Nakonecny_-_Motivace_lidskeho_chovani.pdf [06. 12. 2020]
- Nakonečný, M. 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Novotný, M., I. Stará. 2001. *Využití dobrovolníků v nemocnicích: metodický manuál k dobrovolnictví v nemocnicích*. Praha: Hestia.
- Paine, A., M. Locke, V. Jochum. 2006. *Volunteering, Active Citizenship and Community Cohesion: From theory to practice*, in P. Frič, M. Vávra, *Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce a virtuální aktivismus*. Praha: HESTIA, AGNES. Dostupné z: <https://www.hest.cz/cdn/public/001140.pdf> [28. 1. 2021]
- Peclínová, D. 2014. *Jak mladí lidé v České republice pohlížejí na altruismus?* Dostupné z: https://theses.cz/id/nnyfah/Jak_mlad_lid_v_esk_republice_pohlej_na_altruismus.pdf [23. 12. 2020]

- Protein 2006. *Motivace k dobrovolnictví*. Dostupné z: <http://www.ymca.cz/protein/rservice.php?akce=tisk&cislocclanku=2006050905> [06. 12. 2020]
- Radová, M. 2020. *Fungování dobrovolnictví v rámci rodiny*. Dostupné z: file:///C:/Users/Mirek/Downloads/DPTX_2018_2_11240_0_600466_0_214848.pdf [29. 1. 2021]
- Růžička, M., P. Vašát. 2011. Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole – kapitál – habitus. *Antropowebzin 2*. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/media/document/ruzicka-vasat-2-2011.pdf> [06. 12. 2020]
- Růžička, M. 2015. Vstříc reflexivní praxi sociálních věd, in L. Toušek a kolektiv, *Kapitoly z kvalitativního výzkumu*, 29–30. Plzeň: Západočeská univerzita.
- Tošner, J. 2014. *Studie o dobrovolnictví*. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf [30. 10. 2020]
- Sedláčková, M. 2004. Sociologické koncepce důvěry ve společnosti. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4587/PheH_2004_1_0009.pdf [8. 3. 2021]
- Semianová, K. 2006. *Altruismus v ekonomii*. Dostupné z: [file:///C:/Users/Mirek/Downloads/BPTX_2004_2_11230_JBAK01_10531_0_1944%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Mirek/Downloads/BPTX_2004_2_11230_JBAK01_10531_0_1944%20(1).pdf) [16. 3. 2021]
- Stachová, J. 2005. *Občanská společnost v regionech České republiky*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/230_05-06_zformatovany_text_4_pro_tisk.pdf [22. 2. 2021]
- Stolínová, B. 2020. *Vnímání dobrovolnictví mladými dobrovolníky a jejich zkušenosti s reakcemi vrstevníků na dobrovolnickou činnost*. Dostupné z: file:///C:/Users/Mirek/Downloads/DPTX_2018_2_11240_0_600467_0_214844.pdf [29. 1. 2021]
- Šimková, R. 2010. *Dobrovolnictví a motivace dobrovolníků pro spolupráci s lidmi s dlouhodobým duševním onemocněním*. Dostupné z: [file:///C:/Users/Acer/Downloads/DPTX_2010_1_0_144554_0_96994%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/DPTX_2010_1_0_144554_0_96994%20(1).pdf) [25. 11. 2020]
- Tošner, J., O. Sozanská 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál.

- Tošner, J. a kol. 2014. Metodika dobrovolnictví v obci – JAK NA TO?. Praha: AGNES, o. s.
Dostupné z:
https://invenio.nusl.cz/record/181100/files/nusl-181100_1.pdf [22. 2. 2021]
- Trojan, J. S. 2012. *Etické vztahy v ekonomice*. Praha: OIKOYMENH.
- Trutnovská, R. 2016. *Fungování dobrovolnictví v ČR – současné trendy a dobrovolnické programy*. Dostupné z: <https://docplayer.cz/46293760-Fungovani-dobrovolnictvi-v-cr-soucasne-trendy-a-dobrovolnicke-programy.html> [23. 11. 2020]
- Týcová, M. 2012. Srovnání sociobiologického a psychologického výkladu lidského jednání.
Dostupné z:
<https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/4863/1/Bakalarska%20prace%20Tycova.pdf> [15. 3. 2021]
- Vodáková, A. 2017. *Sociologická encyklopedie*. Dostupné z:
<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Komparace> [1. 11. 2020]
- Wikisofia 2020. *Identita (psychologie)*. Dostupné z:
[https://wikisofia.cz/wiki/Identita_\(psychologie\)](https://wikisofia.cz/wiki/Identita_(psychologie)) [7. 12. 2020]
- Zášková, H., Z. Mlčák. 2009. *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: TRITON. Dostupné z: <https://ndk.cz/view/uuid:bfc33050-449a-11e4-aded-005056827e51?page=uuid:671337f0-4e15-11e4-b4e0-005056825209> [23. 02. 2021]